

Gel[:b]lau

Deutsch-ukrainisches Magazin

Ausgabe #39, 15.03.2026

Impressum

Chefredaktion: Kseniya Fuchs, Ilona Gerlach
Redaktion: Afina Albrecht
Layout: Maryna Yachmin, Michael Sobolev, Veronika Bardowskih, Kseniya Fuchs
Illustration: Anastasiia Moldavan (Cover), Kateryna Kostiuchenko (Comic)
Lektorat: Afina Albrecht, Ilona Gerlach, Kseniya Fuchs
Übersetzer:innen: Olena Luzanova, Afina Albrecht, Kseniya Fuchs, Olga Potsiluiko, Anna Gutsaliuk

Herausgeber: Ukrainisches Atelier für Kultur & Sport e. V.
Hermannstr. 5A, 70178 Stuttgart
E-Mail: info@uaks.de
ISSN: 2509-8136, limitierte Auflage
Erscheinungsweise: quartalsweise

Kontakt Redaktion: E-Mail: red@gelblau.net
Webseite: www.gelblau.net, www.fb.com/gelblau.ua, @gelblau.ua

Druck: Gefördert durch Rotary Club S-Wildpark und Creative Europe
WIRmachenDRUCK GmbH
Illerstraße 15, 71522 Backnang

Autor:innen: Ganna Gnedkova / Ганна Гнедкова
Galyna Koman / Галина Коман
Kathrin Franziska Beck / Катрін Франціска Бек
Olena Bogatyrenko / Олена Богатиренко
André Störr / Андре Штьор
Afina Albrecht / Афіна Альбрехт
Liudmyla Pryimatschuk / Людмила Приймачук
Markus Lux / Маркус Люкс
Iryna Yavorska / Ірина Яворська

Credits für Fotos: Anastasiia Yakovenko, <https://gurtum.org>, André Störr, Anton Vlasenko, Kathrin Beck, Afina Albrecht, Liudmyla Pryimatschuk, savED/UActive, Ilona Havronska, Uliana Wynnyk, Wiktoriya Hawryliuk, Projekt „NeproSTi Lysty“, Markus Lux, Re:Store, By_Porokhova, <https://michael-stadnik.de>.

Die Meinung der Redaktion kann sich von der Meinung der Autor:innen unterscheiden.

© Copyright 2026 – Urheberrechtshinweis
Alle Inhalte dieses Werkes, insbesondere Texte, Fotografien und Grafiken, sind urheberrechtlich geschützt.
Das Urheberrecht liegt, soweit nicht ausdrücklich anders gekennzeichnet, bei Ukrainisches Atelier für Kultur und Sport e.V. Wer gegen das Urheberrecht verstößt (z.B. Bilder oder Texte unerlaubt kopiert), macht sich gem. §§ 106 ff UrhG strafbar, wird zudem kostenpflichtig abgemahnt und muss Schadensersatz leisten (§ 97 UrhG).

Editorial

Любі читачі,

У часи великих викликів особливо помітно, як багато змін починаються з ініціативи однієї людини або невеликої спільноти. Кожна дія має значення. Кожен жест солідарності, кожен маленький проект стає частиною великої спільної роботи, яку ми часто навіть не помічаємо одразу.

Хтось буде казкові укриття, щоб навіть під час повітряних тривог діти могли відчувати бодай трохи безпеки й тепла. Діти й підлітки друкують на 3D-принтерах необхідні речі для своєї громади. Подружжя з Веймара відкриває невелике видавництво, щоб українська література знаходила нових читачів у Європі.

У цьому номері ми зібрали історії людей і проектів, які доводять: навіть невелика ініціатива може мати великий резонанс. Ми пишемо про транскордонну співпрацю громадянського суспільства, про повернення втрачених зв'язків між поколіннями, про збереження і нове життя старих речей та елементів архітектури. Про стійкість суспільства, культурно-дипломатичні зустрічі та людей, які, попри все, не перестають діяти.

Усі ці історії різні, але їх об'єднує спільна віра: зміни починаються з дії. Саме з таких кроків – тихих, впертих, щоденних – народжується сила суспільства. І саме вона веде нас уперед – до дня, коли слово «Перемога» перестане бути мрією і стане нашою спільною реальністю.

#всебудеукраїна
Редакція Gel[.b]lau

Liebe Leserschaft,

In Zeiten großer Herausforderungen wird besonders deutlich, wie viele Veränderungen aus der Initiative eines einzelnen Menschen oder einer kleinen Gemeinschaft entstehen. Jede Handlung zählt. Jede solidarische Geste oder jedes noch so kleines Projekt tragen zu Veränderungen bei, auch wenn diese erst später spürbar sind.

Es gibt Menschen, die Schutzräume im Märchenstil bauen, damit Kinder selbst während der Luftalarme wenigstens ein wenig Sicherheit und Geborgenheit spüren können. Kinder und Jugendliche drucken mit 3D-Druckern Dinge, die ihre Gemeinschaft dringend braucht. Ein Ehepaar aus Weimar gründet einen kleinen Verlag, damit ukrainische Literatur neue Leserinnen und Leser in Europa findet.

In dieser Ausgabe haben wir Geschichten von Menschen und Projekten versammelt, die zeigen: Auch eine kleine Initiative kann eine große Wirkung entfalten. Wir schreiben über die grenzüberschreitende Zusammenarbeit der Zivilgesellschaft, über die Wiederherstellung verlorener Verbindungen zwischen Generationen, über den Erhalt und das neue Leben alter Dinge und architektonischer Elemente. Über die Standhaftigkeit der Gesellschaft, über kultur-diplomatische Begegnungen und über Menschen, die trotz allem nicht aufhören zu handeln.

Diese Geschichten sind unterschiedlich, doch sie verbindet ein gemeinsamer Glaube: Veränderungen beginnen mit einer Handlung. Gerade aus solchen Schritten – leisen, beharrlichen, alltäglichen – entsteht die Kraft einer Gesellschaft. Und sie führt uns voran – zu dem Tag, an dem das Wort „Sieg“ aufhört, für die Ukrainer ein Traum zu sein.

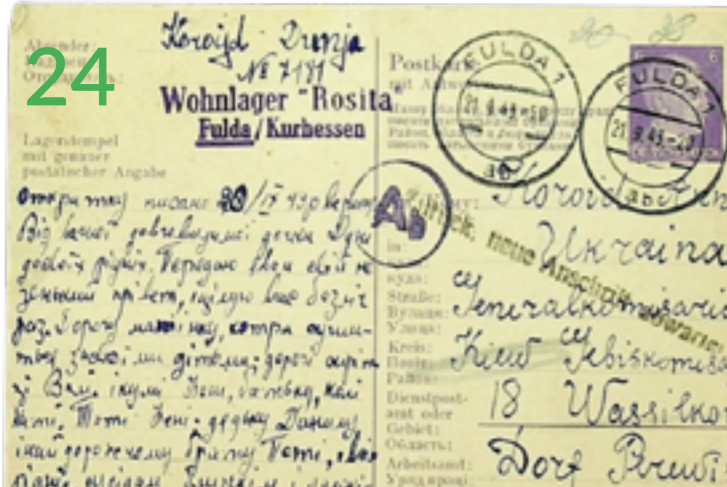
#slavaukraini
Ihre Redaktion

6

12

24

36

40

62

Ворожа оптика і сила малих кроків Die feindliche Optik und die Kraft kleiner Schritte	6
Олександр Кагал – 3D-візуалізатор, волонтер і військовий ЗСУ Oleksandr Kagal – 3D-Visualisierer, Freiwilliger Helfer und Soldat	12
Андре Штюр: українська література має нам багато що розповісти André Störr: Die ukrainische Literatur hat uns viel zu erzählen	16
Україна у фокусі Ukraine im Fokus	20
Арештовані листи Beschlagnahmte Briefe	24
Карпатська платформа громадянського суспільства Grenzüberschreitende Zusammenarbeit der Zivilgesellschaft in der Karpatenregion	32
Архітектура пам'яті Architektur der Erinnerung	36
Незламне суспільство Standhafte Gesellschaft	40
Як українські підлітки відновлюють свої громади під час війни Wie ukrainische Jugendliche während des Krieges ihre Gemeinden wiederaufbauen	45
Трохи Києва посеред Берліна Unterwegs auf Cafe Kyiv	50
„Der lange Februar“ – ein Dokumentarfilm gibt Butscha ihre Stimmen zurück «Довгий лютий» – голоси Бучі, що пережили окупацію	54
Ukrainian Magic Cube Проект <i>Ukrainian Magic Cube</i>	58
Книжкова порада Lesetipp	60
Комікс Comic	62

Ворожа оптика і сила малих кроків

Кожен твій ранок починається з новин. А новини – з цифр. Кількість засобів повітряного нападу; кількість збитих або подавлених ворожих БПЛА і ракет. Кількість жертв серед цивільних: окремо – дорослі, окремо – діти, інколи згадують також їхніх домашніх улюбленців, але радше тоді, коли ті якимось дивом виживають під час російського обстрілу.

Текст: Ганна Гнедкова

Ворогу важливо, щоб обидві цифри росли. І цифри випущених шахедів, і цифри забраних життів мають на меті зламати тебе, нажахати, переконати в величчї росії і в малenькості України в боротьбі супроти неї – України, яку росія воліла б бачити Малоросією. Інакше кажучи: підмінити твою оптику своєю. Водночас він зі збільшувальним склом шукає в тебе конфлікти, які можна роздути, тріщинки, які можна розширити, окремі помилки, які можна назвати стратегічними поразками, поодинокі випадки, які можна виставити в ЗМІ як загальну ситуацію, – і так викривити оптику світу, який дивиться на Україну.

Проте Україна доводить, як у біблійній притчі про Давида і Голіафа: бути малим – це не означає бути приреченим на поразку. Бути малим – означає бути гнучкішим, швидшим, вигадливішим за неповороткого противника. Наприклад, заїхати фурами в його тил, випустити дрони й уразити 41 російський літак, як це вдалося під час операції «Павутина». Бути малим – означає бачити поряд із собою малих і ще менших і об'єднувати з ними зусилля. Особливо якщо вони так само, як і Україна, мають попередній досвід окупації більшим сусідом. Бути малим не дорівнює бути мізерним або негідним. Не дорівнює бути маленькою

людиною, гвинтиком системи, безсилим її змінити, «зеленим чоловічком» на службі в режиму – парадоксально, як комплекс «маленької людини» уживається в головах росіян із манією величчї.

В Україні все часто починається з маленьких кроків. Із низових ініціатив. Із студентського протесту на Майдані, брутальний розгін якого сколихнув мільйони людей і вивів їх на Революцію Гідності. З приєднання до місцевого ТРО, маючи лише бажання захистити себе та найближчих, бейсбольну битку й нульовий військовий досвід за плечима, за яким послідував вступ до лав ЗСУ та захист усієї країни. З плетення однієї сітки на фронт, після якої пішли замовлення на наступні. З пробного збору по «хто скільки зможе» на потреби знайомого підрозділу, з якого почалося волонтерство багатьох українців та українок в Україні та закордоном. З допомоги вивезти кілька переносок із кішками з прифронтового села, після якого ти долучаєшся до зоозахисників, які роблять те саме вздовж усієї лінії фронту. Із запрошення прихистити в себе родину, з якої постає міцна дружба. Із пошуку необхідного протезу для знайомого ветерана, після якого разом із однодумцями відкривається реабілітаційний центр.

Foto: Anastasiia Yakovenko

Буває, що і сам вважаєш за дрібницю те, що робиш, коли скидаєш кілька гривень на збір, який тиждень не рухається з місця, або пишеш «як ти?» після чергового російського обстрілу. Але українське «як ти?» – це не просто закордонний small talk, де на питання «how are you?» очікують «fine, thank you». Це синонім «я поруч», «я про тебе думаю», «я за тебе боюся». Це запрошення до короткого «ми цілі», до розвантаження від стресу через кинуту кризь зуби лайку – «йбн блд рсн», а коли є потреба – до довгої розмови й прохання про допомогу.

І якщо є якийсь рецепт на окуляри, які позбавлять українців і світ від російського погляду на себе, то, мабуть, він такий: пригладатися одне до одного, до маленьких порухів, до незначних змін, до щоденних зусиль. Нагадувати собі про ціну кожного відвойованого метра, як це робить «2000 метрів до Андріївки». Святувати кожне включення світла за графіком і поза ним. Підхоплювати й продовжувати те, що починали ті, хто вже не з нами. Бачити людей за цифрами втрат. Розповідати їхні історії світу.

Вони, ці маленькі історії, з часом складуться в більшу. І тоді станеться, як у вірші Вікторії Амеліної:

*А що ти взяла з собою?
Взяла лише цю історію
про повернення
Ось, витягнула на світло
Вона росте*

Die feindliche Optik und die Kraft kleiner Schritte

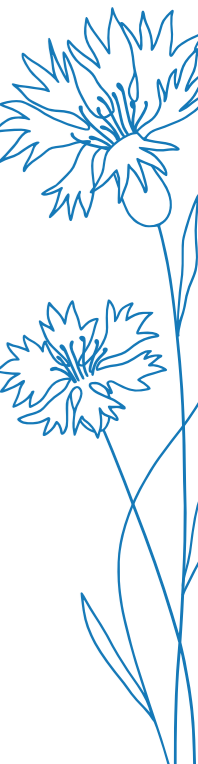
Text: Ganna Gnedkova

Jeder Morgen eines Ukrainers beginnt mit Nachrichten. Und die Nachrichten beginnen mit Zahlen. Die Zahl der Luftangriffsmittel; die Zahl der abgeschossenen oder elektronisch unterdrückten feindlichen Drohnen und Raketen. Die Zahl der zivilen Opfer: getrennt aufgeführt – Erwachsene und Kinder, manchmal werden auch ihre Haustiere erwähnt, doch eher dann, wenn diese wie durch ein Wunder einen ruzzischen Beschuss überlebt haben.

Für den Feind ist es wichtig, dass beide Zahlen steigen. Sowohl die Zahl der gestarteten Shahed-Drohnen als auch die Zahl der genommenen Leben sollen brechen, in Angst versetzen, von der Größe Ruzzlands und von der angeblichen Kleinheit der Ukraine im Kampf gegen Ruzzland überzeugen – jener Ukraine, die Ruzzland lieber als „Kleinrussland“ sehen würde. Anders gesagt: Er versucht, die Wahrnehmung jedes einzelnen durch seine eigene zu ersetzen. Gleichzeitig sucht er mit der Lupe nach Konflikten innerhalb der Ukraine, aber auch in der EU, die sich aufblähen lassen, nach Rissen, die sich erweitern lassen, nach einzelnen Fehlern, die man zu strategischen Niederlagen erklären kann, nach Einzelfällen, die man in den Medien als allgemeine Lage darstellen kann – um so die Wahrnehmung der Welt zu verzerren, die auf die Ukraine blickt.

Doch die Ukraine zeigt, wie in der biblischen Geschichte von David und Goliath: klein zu sein bedeutet nicht, zur Niederlage verurteilt zu sein. Klein zu sein bedeutet, flexibler, schneller und einfallsreicher zu sein als der unbewegliche Gegner. Zum Beispiel mit Lastwagen in sein Hinterland zu fahren, Drohnen starten zu lassen und 41 russische Flugzeuge zu treffen – so wie es während der Operation „Spinnennetz“ gelang. Klein zu sein bedeutet auch, neben sich andere Kleine und noch Kleinere zu sehen und die Kräfte mit ihnen zu bündeln. Besonders dann, wenn sie – wie die Ukraine – bereits Erfahrung mit der Besatzung durch einen größeren Nachbarn haben.

Klein zu sein bedeutet nicht, gering oder unwürdig zu sein. Es bedeutet nicht, ein „kleiner Mensch“ zu sein, ein Rädchen im System, das zu schwach ist, es zu verändern, ein „grünes Männchen“ im Dienst eines Regimes – paradox, wie der Komplex des „kleinen Menschen“ und der Größenwahn nebeneinander in den vielen ruzzischen Köpfen existieren.

In der Ukraine beginnt vieles mit kleinen Schritten. Mit Initiativen von unten. Mit einem studentischen Protest auf dem Maidan, dessen brutale Niederschlagung Millionen Menschen erschütterte und sie auf die Straßen der Revolution der Würde führte. Mit dem Beitritt zur lokalen Territorialverteidigung, nur mit dem Wunsch, sich selbst und die Nächsten zu schützen, mit einem Baseballschläger und ohne militärische Erfahrung – worauf später der Eintritt in die Reihen der ukrainischen Streitkräfte und die Verteidigung des ganzen Landes folgte. Mit dem Flechten eines einzigen Tarnnetzes für die Front, dem bald weitere Aufträge folgten. Mit einer ersten kleinen Spendensammlung nach dem Prinzip „jede*r so viel er oder sie kann“ für eine befreundete Einheit, aus der für viele Ukrainerinnen und Ukrainer im In- und Ausland ein dauerhaftes Engagement entstand. Mit der Hilfe, ein paar Transportboxen mit Katzen aus einem frontnahen Dorf zu evakuieren – woraufhin man sich Tierschützerinnen und Tierschützern anschließt, die entlang der gesamten Frontlinie dasselbe tun. Mit der Einladung, eine Familie bei sich aufzunehmen – woraus eine starke Freundschaft entsteht. Mit der Suche nach einer notwendigen Prothese für einen befreundeten Veteranen – nach der gemeinsam mit Gleichgesinnten ein Rehabilitationszentrum eröffnet wird.

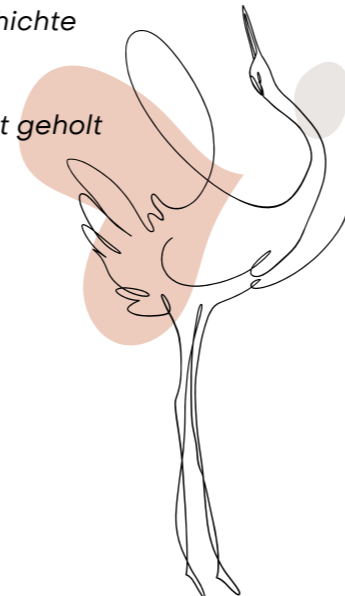
Manchmal hält man selbst für eine Kleinigkeit, was man tut: wenn man ein paar Hrywnja für eine Spendensammlung überweist, die seit einer Woche nicht vorankommt, oder wenn man nach einem weiteren russischen Beschuss schreibt: „Wie geht es dir?“ Doch das ukrainische „Wie geht es dir?“ ist kein bloßer Smalltalk wie

im Ausland, wo auf „How are you?“ ein „Fine, thank you“ erwartet wird. Es ist ein Synonym für „Ich bin da“, „Ich denke an dich“, „Ich habe Angst um dich“. Es ist eine Einladung zu einem kurzen „Wir sind heil geblieben“, zu einer Entlastung vom Stress durch ein zwischen den Zähnen hervorgestoßenes Fluchen und, wenn nötig, zu einem langen Gespräch und zu der Bitte um Hilfe.

Und wenn es ein Rezept für eine Brille gibt, die die Ukrainerinnen und Ukrainer – und auch die Welt – von der ruzzischen Sicht auf sich selbst befreien kann, dann lautet es wohl so: genauer aufeinander schauen, auf kleine Bewegungen, auf unscheinbare Veränderungen, auf die täglichen Anstrengungen. Sich an den Preis jedes zurückeroberten Meters erinnern, wie es „2000 Meter bis Andrijiwka“ tut. Jedes Einschalten des Stroms feiern – nach Plan und auch außerhalb des Plans. Das aufgreifen und fortsetzen, was diejenigen begonnen haben, die nicht mehr unter uns sind. Hinter den Verlustzahlen einzelne Menschen sehen. Der Welt ihre Geschichten erzählen.

Diese kleinen Geschichten werden sich mit der Zeit zu einer größeren fügen. Und dann wird es so sein wie in einem Gedicht von Victoria Amelina (übersetzt von Chrystyna Nazarkewytsch):

*Und du, was hast du mitgenommen?
Ich habe nur diese Geschichte
mitgenommen
von der Heimkehr
Da, ich habe sie ans Licht geholt
sie wächst* ■

Collage: Anastasiia Moldavan

ОЛЕКСАНДР КАГАЛ – 3D-ВІЗУАЛІЗАТОР, ВОЛОНТЕР І ВІЙСЬКОВИЙ ЗСУ

ЛЮБОВ ДО АРХІТЕКТУРИ

З дитинства мене захоплювали архітектурні пам'ятки різних цивілізацій: від храму Гери в Олімпії, пірамід Гізи та Парфенона в Афінах до імператорських палаців Стародавнього Китаю, буддійських ступ Стародавньої Індії та, зрештою, Трипільської культури — однієї з найдавніших землеробських культур Європи (Україна, 5400–2700 рр. до н.е.).

2022. РІК, ЯКИЙ ВСЕ ЗМІНИВ

З початком повномасштабного вторгнення я повністю змінив напрямок своєї діяльності й зосередився на допомозі постраждалим у негайному відновленні житла та різних об'єктів інфраструктури.

Так з'явився наш волонтерський фонд «Гуртум», наша команда і безліч проєктів, у межах яких донати небайдужих людей допомагають закуповувати матеріали для роботи, а наша безкоштовна праця та постійна присутність на об'єктах дозволяють допомагати там, де часто не звертають уваги органи державної влади і куди допомога приходиться не завжди.

ШКОЛА PETITE ECOLE

(ГОСТОМЕЛЬ, КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Ця історична будівля Гостомеля (їй понад 120 років) у березні 2022 року зазнала таких влучань російських снарядів і руйнувань, що її планували знести.

Але нашій команді вдалося переконати місцеву владу зберегти цю будівлю. І всього за рік ми повністю її відновили. Дах, електропроводка, стіни, підлога, утеплення, нові двері та вікна — усе це було придбано за кошти благодійників. І вже через рік, у вересні 2023 року, діти знову пішли до цієї школи. А щоб їм не було страшно під час повітряних тривог, ми створили для школи незвичайне бомбосховище.

КАЗКОВЕ УКРИТТЯ ДЛЯ ДІТЕЙ НОВИТ HOUSE (ДЛЯ ШКОЛИ PETITE ECOLE)

Тепер сюди навіть приїжджають на екскурсії. А я радію, що нам вдалося створити не просто бомбосховище для школярів Гостомельської школи, а справжній казковий простір, у якому діти почуваються безпечно, і на них не тиснуть сірі бетонні стіни.

Це укриття розраховане на 50 дітей. Здається невелика цифра. Але для нас важлива кожна дитина. Плюс є ще мами, татусі, бабусі, дідусі, які мають бути впевненими, що їхні діти та онуки у безпеці, коли знаходяться у школі.

Подивіться на фото — це справжня домівка Гобіта. І водночас бомбосховище, яке рятує життя. Зараз ми проводимо в ньому тематичні майстер-класи для дітей.

БІБЛІОТЕКА LIBRA (ГОРЕНКА, КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Неймовірна будівля 1901 року також сильно постраждала від російських обстрілів у березні 2022 року. Я називаю цю споруду унікальною ще й тому, що навколо неї не залишилося жодного вцілілого будинку. А бібліотека вистояла. І стала центром для громади — місцем для навчання, відпочинку та спілкування.

Ми розробили план повної реконструкції простору, оновили фасад, вхідну групу, повністю замінили електропроводку, відремонтували все, що було

можливо, і облаштували бібліотеку сучасними меблями та обладнанням. Наповненням бібліотеки книгами також займаємося ми. Бібліотека вже працює, але ми плануємо й надалі допомагати відновлювати цю будівлю. Там ще багато роботи.

КОСМІЧНЕ ДИТЯЧЕ УКРИТТЯ ДЛЯ САДОЧКУ ТА ДВОХ ШКІЛ (ОЗЕРА, КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Ми створили тут особливе місце — не просто безпечне, а красиве, затишне, дитяче. З ігровою зоною, спальнею для найменших, бо тривоги іноді тривають по 7-10 годин, з фантастичними стінами, розписаними вручну, та вхідною групою у вигляді космічної тарілки.

БУДИНОК КУЛЬТУРИ (МОЩУН, КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Мощун — село, яке у 2022 році було окуповане російською армією. Після деокупації там не залишилося жодного вцілілого будинку.

Звісно, найважливішим було допомогти людям із відновленням їхнього житла. Ми допомагали і в цьому. Але також бачили необхідність відновити Будинок культури, щоб жителі Мощуна мали

місце для зустрічей, обговорення важливих питань, спілкування з владою, меценатами та громадою. У цій понівеченій будівлі ми демонтували зруйновані частини стелі, стін і вікон, відбудували головну залу та суміжні приміщення.

У травні 2024 року Будинок культури знову почав працювати. Це важливо. Дуже важливо, щоб слово «культура» навіть під час війни залишалося важливим для людей. Бо саме культура допомагає зберігати нашу ідентичність. Саме за освіту й культуру нашої нації Збройні Сили України тримають фронт.

КИЇВ, ОХМАТДИТ, ВІДРАДНИЙ ТА ІНШІ МІСЦЯ РОСІЙСЬКИХ РАКЕТНИХ АТАК

Після руйнівних ракетних атак на Київ наша команда завжди збирається разом, і ми їдемо допомагати ліквідувати наслідки.

Неважливо, чи це відома будівля, як головна дитяча лікарня України «Охматдит», чи житлові будинки, лікарні, дитячі садочки в різних районах Києва — ми збираємо волонтерів і їдемо допомагати.

І перше, що потрібно зробити якнайшвидше, — це закрити вхідні групи та вікна фанерою, щоб дощ, вітер чи інші погодні умови не руйнували будівлі ще більше.

І це тільки частина проєктів. Ми займалися і продовжуємо реконструкцією інших пам'яток київської архітектури таких, як Печерський палац, унікальна каплиця Вітте 1910 року, мала Опера України 1902 року на Лук'янівці, маєток Лібермана на Татарці та інші. Я безпосередньо продовжую керувати поточними та новими проєктами, такими як укриття на 100 дітей в японському стилі для дитячого садочку «Капітошка» у селі Колонщина на Київщині, але вже поєднуючи з тим, що служу в ЗСУ.

На жаль, бомбардувань не стає менше, тому роботи нам додається. І деякі проєкти з відновлення доводиться відкладати згідно пріоритетів. Бо головне — зберегти для людей їхнє житло і не дати їм відчувати себе самотніми.

Сподіваюся, що після закінчення війни, я зможу працювати й надалі на відновленні України, та допомагати людям ■

ТЕКСТ: ОЛЕНА БОГАТИРЕНКО

ФОТО: З САЙТУ ГУРТУМ [HTTPS://GURTUM.ORG](https://gurtum.org)

OLEKSANDR KAGAL – 3D-VISUALISIERER, FREIWILLIGER HELFER UND SOLDAT DER STREITKRÄFTE DER UKRAINE

LIEBE ZUR ARCHITEKTUR

Seit meiner Kindheit faszinieren mich die architektonischen Denkmäler verschiedener Zivilisationen: vom Hera-Tempel in Olympia, den Pyramiden von Gizeh und dem Parthenon in Athen bis zu den kaiserlichen Palästen des Alten China, den buddhistischen Stupas des Alten Indien und schließlich der Trypillja-Kultur – einer der ältesten Ackerbaukulturen Europas (Ukraine, 5400–2700 v. Chr.).

2022. DAS JAHR, DAS ALLES VERÄNDERT HAT

Mit Beginn der großen Invasion habe ich die Ausrichtung meiner Tätigkeit vollständig geändert und mich darauf konzentriert, den Betroffenen bei dem sofortigen Wiederaufbau der zerstörten Wohnräume und Infrastruktur zu helfen. So entstand unsere NGO „Gurtum“, unser Team und eine Vielzahl von Projekten, in deren Rahmen Spenden engagierter Menschen den Kauf von Arbeitsmaterialien ermöglichen. Unsere unentgeltliche Arbeit und unsere ständige

Präsenz vor Ort erlauben es uns, dort zu helfen, wo staatliche Behörden oft keine Aufmerksamkeit schenken und wohin Hilfe nicht immer gelangt.

PETITE ECOLE-SCHULE (HOSTOMEL, OBLAST KYJIW)

Dieses historische Gebäude in Hostomel (über 120 Jahre alt) wurde im März 2022 durch Treffer russischer Geschosse so schwer beschädigt, dass sein Abriss geplant war. Doch unserem Team gelang es, die lokale Verwaltung davon zu überzeugen, das Gebäude zu erhalten. Innerhalb nur eines Jahres haben wir es vollständig wiederhergestellt. Das Dach, die Elektrik, die Wände, der Boden, die Dämmung sowie neue Türen und Fenster – all das wurde von Wohltätern finanziert. Bereits ein Jahr später, im September 2023, gingen die Kinder wieder in diese Schule. Und damit sie sich während der Luftalarme nicht fürchten müssen, haben wir für die Schule einen ungewöhnlichen Schutzraum geschaffen.

HOBBIT HOUSE – EIN MÄRCHENHAFTER SCHUTZBUNKER FÜR KINDER (FÜR DIE PETITE ECOLE-SCHULE)

Jetzt kommen sogar Menschen zu Besichtigungen hierher. Und ich freue mich, dass es uns gelungen ist, nicht nur einen Luftschutzbunker für die Schülerinnen und Schüler der Schule in Hostomel zu schaffen, sondern einen echten märchenhaften Raum, in dem sich Kinder sicher fühlen und in dem keine grauen Betonwände auf sie drücken. Dieser Schutzraum ist für 50 Kinder ausgelegt. Das scheint keine große Zahl zu sein. Aber für uns ist jedes Kind wichtig. Hinzu kommen noch Mütter, Väter, Großmütter und Großväter, die sicher sein müssen, dass ihre Kinder und Enkelkinder in der Schule geschützt sind. Es ist ein echtes Hobbit-Haus. Und zugleich ein Schutzraum, der Leben rettet. Derzeit veranstalten wir dort thematische Workshops für Kinder.

LIBRA-BIBLIOTHEK (HORENKA, OBLAST KYJIW)

Das außergewöhnliche Gebäude aus dem Jahr 1901 wurde im März 2022 ebenfalls durch russischen Beschuss schwer beschädigt. Ich nenne dieses Bauwerk auch deshalb einzigartig, weil alle Häuser um es herum zerstört wurden. Die Bibliothek hat jedoch standgehalten. Und sie wurde zu einem Zentrum der Gemeinde – zu einem Ort für Lernen, Erholung und Begegnung. Wir haben einen Plan für die vollständige Rekonstruktion des Gebäudes entwickelt, die Fassade und den Eingangsbereich erneuert, die gesamte Elektrik vollständig ersetzt, alles repariert, was möglich war, und die Bibliothek mit moderner Ausstattung eingerichtet.

WELTRAUM-SCHUTZRAUM FÜR KINDER EINES KINDERGARTENS UND ZWEIER SCHULEN (OZERA, OBLAST KYJIW)

Wir haben hier einen besonderen Ort geschaffen – nicht nur einen sicheren, sondern auch einen schönen, gemütlichen und kindgerechten Raum. Mit einer Spielecke, einem Schlafbereich für die Kleinsten, denn Luftalarme dauern manchmal 7–10 Stunden, mit fantasievollen, von Hand bemalten Wänden und einem Eingangsbereich in Form einer fliegenden Untertasse.

KULTURHAUS (MOSCHTSCHUN, OBLAST KYJIW)

Moschtschun ist ein Dorf, das 2022

von der russischen Armee besetzt wurde. Nach der Befreiung blieb dort kein einziges Haus unversehrt. Natürlich war es am wichtigsten, den Menschen beim Wiederaufbau ihrer Häuser zu helfen. Dabei haben wir ebenfalls unterstützt. Doch wir sahen auch die Notwendigkeit, das Kulturhaus wiederherzustellen, damit die Bewohner von Moschtschun einen Ort fürs Treffen und für den Austausch mit Behörden, Mäzenen und der Gemeinschaft haben.

In diesem schwer beschädigten Gebäude haben wir die zerstörten Teile der Decke, der Wände und der Fenster demontiert, den Hauptsaal sowie die angrenzenden Räume wieder aufgebaut. Im Mai 2024 nahm das Kulturhaus seine Arbeit wieder auf. Es ist sehr wichtig, dass das Wort „Kultur“ selbst während des Krieges für die Menschen von Bedeutung bleibt. Denn gerade die Kultur hilft, unsere Identität zu bewahren. Genau für die Bildung und die Kultur unserer Nation halten die Streitkräfte der Ukraine die Front.

KYJIW, OKHMATDYT, WIDRADNYJ UND ANDERE ORTE RUSSISCHER RAKETENANGRIFFE

Nach den verheerenden Raketenangriffen auf Kyjiw kommt unser Team immer zusammen, und wir fahren los, um bei der Beseitigung der Folgen zu helfen.

Es spielt keine Rolle, ob es sich um ein bekanntes Gebäude wie das größte Kinderkrankenhaus der Ukraine „Okhmatdyt“ handelt oder

um Wohnhäuser, Krankenhäuser oder Kindergärten in verschiedenen Bezirken von Kyjiw – wir sammeln Freiwillige ein und fahren los, um zu helfen. Das Erste, was so schnell wie möglich getan werden muss, ist, Eingangsbereiche und Fenster mit Sperrholz zu verschließen, damit Regen, Wind oder andere Witterungsbedingungen Gebäude nicht noch weiter beschädigen. Und das ist nur ein Teil unserer Projekte. Wir haben uns auch mit der Rekonstruktion anderer Denkmäler der Kyjiwer Architektur beschäftigt und tun dies weiterhin, darunter der Petscherskyj-Palast, die einzigartige Witte-Kapelle aus dem Jahr 1910, die Kleine Oper der Ukraine von 1902 in Lukyanivka, das Liberman-Haus auf der Tatarka und weitere. Ich leite weiterhin direkt laufende und neue Projekte, etwa einen Schutzraum im japanischen Stil für 100 Kinder für den Kindergarten „Kapitoschka“ im Dorf Kolonschtschyna in der Oblast Kyjiw – inzwischen jedoch in Kombination mit meinem Dienst in den Streitkräften der Ukraine.

Leider werden die Bombardierungen nicht weniger, sodass unsere Arbeit eher zunimmt. Einige Wiederaufbauprojekte müssen daher entsprechend den Prioritäten aufgeschoben werden. Denn das Wichtigste ist, das Zuhause der Menschen zu bewahren und das Gefühl zu vermitteln, dass sie nicht alleine sind.

Ich hoffe, dass ich nach dem Ende des Krieges weiterhin am Wiederaufbau der Ukraine arbeiten und den Menschen helfen kann ■

TEXT: OLENA BOGATYRENKO ÜBERSETZUNG INS DEUTSCHE: OLENA LUZANOVA FOTOS: [HTTPS://GURTUM.ORG](https://gurtum.org)

АНДРЕ ШТЬОР: УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА МАЄ НАМ БАГАТО ЩО РОЗПОВІСТИ

Текст: редакція
Переклад з німецької: Ксенія Фукс
Фото: Андре Штьор

Молоде видавництво **Mauke** з міста Веймар спеціалізується на літературі країн Східної Європи. Одним із головних напрямів є книги сучасної української літератури. Gel[:b]lau поговорив із видавцем Андре Штьором.

Звідки походить Ваш інтерес до літератури Східної Європи і зокрема України?

Коротко кажучи: з особистої цікавості. Я виріс у колишній НДР, тобто в дитинстві та юності був частиною цієї Східної Європи. І водночас я знав дуже мало про країни та культури на сході від нас. Усе це було ніби вкрито туманом, з якого лише зрідка долинали голоси російською мовою. Тому довгий час я сприймав Східну Європу як російську. Це змінилося для мене завдяки подорожам, наприклад до Польщі чи країн Балтії, протягом останніх 15 років.

В Україні ми були разом із нашими чотирма дітьми під час літньої відпустки у 2019 році. Ми відвідали Київ, Одесу та Львів. Це нас глибоко вразило, сформувало і відтоді не відпускає.

Понад половину програми вашого видавництва становлять книги українських авторок і авторів. Що робить українську літературу цікавою для Вас?

Андре Штьор з автором Русланом Горовим у січні 2026 року в Києві

Нині щороку українською мовою виходить близько **16 000 книжок**. Навіть якщо лише три відсотки з них мають особливу літературну цінність, це майже 500 книжок щороку. Але передусім сучасна література зберігає і передає безліч важливих історій. Я маю на увазі не лише осмислення російського повномасштабного вторгнення. Художня література не є миттєво актуальною. Проте у своїх історіях вона набагато глибша, ґрунтовніша та емоційно потужніша, ніж історіографія як наукова дисципліна.

У сучасній українській літературі є справжні скарби, які розповідають про трансформаційні процеси від часу незалежності 1991 року, про численні рани жорстокого ХХ століття. Ми можемо порівнювати наш досвід, доповнювати наші знання і просто читати неймовірно добре написані книжки.

Українська література має багато що розповісти нам про європейську історію аж до сьогодні. І нам варто слухати ці історії, адже лише так наші власні історії набувають глибини.

Чому українській літературі досі важко затвердитися в Німеччині?

Передусім це пов'язано з домінуванням перекладів з англійської мови. Із приблизно 9 000 книжок, які з'являються на німецькому книжковому ринку в перекладі, дві третини — це переклади з англійської. Українська мова не входить навіть до десятки найпоширеніших мов, з яких перекладають німецькою. Чи справді це пов'язано з браком інтересу з боку читачів, сказати важко. Наразі передусім бракує пропозиції. Бракує саме тих книжок, які здатні знайти свого читача. Виходить багато нонфікшн-книжок. Також німецькі авторки й автори публікують багато нонфікшн-книжок про російську війну. У такий спосіб Україну зводять до ролі жертви. Натомість від усього розмаїття сучасної української літератури майже нічого не доходить до німецького читача. Тут ми, видавці, маємо бути більш допитливими вже на етапі відбору книжок.

Як Ви обираєте свої видання?

Ми намагаємося знайти німецькомовних читачок і читачів з книжками, які мають особливе значення і широко читаються в самій Україні. Нам вдалося видати кілька великих романів останніх п'яти-шести років, наприклад **«Доця» / «Donezk Girl»**. Минулого року ми започаткували серію короткої прози, яка у 2026 році поповниться щонайменше трьома новими томами. Цього року ми видаємо визначний трилер **Андрія Сем'янківа «Танець із кістками»**, розпочинаємо видання книжок **Євгенії Кузнєцової** та започаткували серію сучасної поезії.

Видавці Крістін і Андре Штьор з авторкою Оленою Стяжкіною на Книжковому Арсеналі 2025

Де можна придбати ваші книжки?

Наші книжки можна замовити в будь-якій книгарні в Німеччині, Австрії та Швейцарії, а також у всіх основних онлайн-книгарнях. Ті, хто хоче підтримати нас безпосередньо, можуть зробити покупку в нашому невеликому онлайн-магазині на сайті www.mauke-verlag.de. А ті, хто хоче зустрітися з нами особисто, можуть знайти нас на Лейпцизькому книжковому ярмарку — у залі 4, стенд F101, а також на українському національному стенді ■

Андре Штьор на Франкфуртському книжковому ярмарку на національному українському стенді

Андре Штьор з доньками Шарлоттою та Генрієттою на Книжковому Арсеналі 2025

www.mauke-verlag.de

ANDRÉ STÖRR: DIE UKRAINISCHE LITERATUR HAT UNS VIEL ZU ERZÄHLEN

Der junge **Mauke Verlag** aus Weimar hat sich auf die Literatur aus den Ländern Osteuropas spezialisiert. Einen Schwerpunkt bilden dabei Bücher aus der ukrainischen Gegenwartsliteratur. Gel[:b]lau hat mit dem Verleger André Störr gesprochen.

Woher kommt Euer Bezug zur Literatur Osteuropas und speziell zur Ukraine?

Kurz gesagt: Aus einer ganz persönlichen Neugier. Ich bin in der früheren DDR aufgewachsen, war also als Kind und Jugendlicher Teil dieses Osteuropas. Und doch wusste ich sehr wenig über die Länder und Kulturen östlich von uns. Das alles lag unter einem Nebel, aus dem nur gelegentlich Stimmen in ruzzischer Sprache herauskamen. Osteuropa habe ich deshalb lange als ruzzisch wahrgenommen. Das hat sich für mich durch Reisen etwa nach Polen oder in das Baltikum in den letzten 15 Jahren aufgelöst.

Mauke Verleger André Störr mit Autor Bogdan Kolomyichuk im Sommer 2023 in Kyjiw

In der Ukraine waren wir mit unseren vier Kindern für einen Sommerurlaub im Jahr 2019. Wir besuchten Kyjiw, Odesa und Lwiw. Das hat uns beeindruckt, geprägt und seitdem nicht mehr losgelassen.

Mehr als die Hälfte Eures Verlagsprogramms sind Bücher ukrainischer Autorinnen und Autoren. Was macht die ukrainische Literatur für Euch interessant?

Ukrainisch ist eine der größten Sprachen in Europa. Inzwischen erscheinen jährlich etwa **16.000 Bücher** in ukrainischer Sprache. Selbst wenn davon nur drei Prozent von besonderer literarischer Qualität und Bedeutung sein sollten, sind das fast 500 Bücher jedes Jahr. Vor allem aber stecken in der Gegenwartsliteratur viele wichtige Geschichten. Damit meine ich nicht einmal die Verarbeitung der ruzzischen Völlinvasion. Die erzählende Literatur ist nicht tagesaktuell. Dafür ist sie in ihren Geschichten viel tiefer, gründlicher, emotional mitnehmender als die Geschichtsschreibung als Fachdisziplin. In der zeitgenössischen ukrainischen Literatur sind auch für uns in Deutschland Schätze verfügbar, die von den Transformationsprozessen seit der Unabhängigkeit 1991 und von den vielen Wunden des grausamen 20. Jahrhunderts erzählen. Wir können unsere Erfahrungen abgleichen, unser Wissen ergänzen und auch einfach ein paar unglaublich gut geschriebene Bücher lesen.

Mauke Verleger André Störr am Messestand des Verlags zur Frankfurter Buchmesse 2024 mit der Urkunde zum Deutschen Verlagspreis 2024

Die ukrainische Literatur erzählt uns viel über die europäische Geschichte bis hinein in die Gegenwart. Und wir sind gut beraten, diesen Geschichten zuzuhören, da erst dadurch unsere eigenen Geschichten komplett werden.

Warum hat es ukrainische Literatur dennoch noch immer in Deutschland schwer?

Das liegt zuerst einmal an der Dominanz von Übersetzungen aus der englischen Sprache. Von den ca. 9.000 Büchern, die im deutschen Buchmarkt als Übersetzungen erscheinen, werden zwei Drittel aus dem Englischen übersetzt. Ukrainisch kommt in den Top Ten der Herkunftssprachen noch nicht vor. Ob das wirklich am mangelnden Interesse des Publikums liegt, lässt sich nicht sicher sagen. Es fehlt im Moment vor allem noch am Angebot. Und es fehlt an den richtigen Büchern. Es erscheinen viele Sachbücher. Es werden auch von deutschen Autorinnen und Autoren viele Sachbücher über den ruzzischen Angriffskrieg veröffentlicht. Die Ukraine wird damit auf ihre Rolle als Opfer in diesem Angriffskrieg reduziert. Von der ganzen Breite der ukrainischen Gegenwartsliteratur kommt dagegen so gut wie nichts an. Hier sind wir Verlage gefordert, schon bei der Buchauswahl selbst neugieriger zu sein.

Wie wählt Ihr Eure Titel aus?

Wir versuchen inzwischen, den Leserinnen und Lesern in Deutschland die Bücher zu vermitteln, die auch in der Ukraine von besonderer Bedeutung

Mauke Verleger André Störr mit Autorin Tamara Duda auf dem BuchForum in Lwiw 2025

sind und von vielen Menschen gelesen werden. Wir haben einige der großen Romane der letzten fünf, sechs Jahre veröffentlicht können, wie z. B. „**Dozia**“/ „**Donezk Girl**“. Wir haben letztes Jahr eine Reihe mit Kurzprosa begonnen, die 2026 um mindestens drei Bände wachsen wird. Wir bringen den großartigen Thriller von **Andrii Semiankiv** „**Tanz mit den Knochen**“ in diesem Jahr heraus, starten mit den Büchern von **Eugenia Kuznetsova** und haben eine Reihe mit zeitgenössischer Poesie begonnen.

Wo kann man Eure Bücher kaufen?

Unsere Bücher sind in jeder Buchhandlung in Deutschland, Österreich und der Schweiz bestellbar, ebenso bei allen wichtigen Onlinebuchhändlern. Und wer uns direkt unterstützen will, kann auch in unserem kleinen Online-Shop auf www.mauke-verlag.de einkaufen kommen. Und wer uns einmal treffen will, auf der Leipziger Buchmesse sind wir auf jeden Fall dabei, in Halle 4 F101 und am ukrainischen Gemeinschaftsstand ■

Mauke Verleger André Störr mit Autor Alim Alijew in der Buchhandlung Sens in Kyjiw im Februar 2025

www.mauke-verlag.de

Для багатьох українців і українок роковина повномасштабної агресивної війни є особливим днем. Цей день несе в собі всю інтенсивність сьогоднішнього — почуття, часто суперечливі, емоційний тягар і сльози, які вже були пролиті й які ще будуть литися. Насправді війна розпочалася ще у 2014 році. Потім були роки дипломатії та фаз припинення вогню, аж поки 24 лютого 2022 року все не переросло у повномасштабне вторгнення.

Цього року разом із Фондом імені Генріха Бюлля у Баден-Вюртемберзі та ініціативою «Українські демонстрації в Штутгарті» (UAKS e. V.) організували цілу низку подій довкола 24 лютого. Нашою метою було привертнути увагу до України у Штутгарті, активно виступати за видимість злочинної агресивної війни росії проти України — в усіх її вимірах.

У ратуші Штутгарта відбулися три виставки, присвячені Україні.

1 Виставка «Екоцид» показала, як російська агресивна війна проти України руйнує довкілля. На основі дослідження університету в Ніжині були проаналізовані та представлені найсерйозніші екологічні наслідки перших двох років війни від початку

повномасштабного вторгнення. Переважно невідомі, забуті або витіснені з пам'яті, ці частково незворотні пошкодження зростають із кожним новим днем війни.

2 Виставка «Тіні війни» фотографа Леоніда Логвиненка продемонструвала життя в умовах війни — далеко від фронтних зведень і політичних дебатів: повсякденні ситуації, тихі моменти та силу, з якою люди зустрічають реальність. Фотографії роблять видимим те, що часто залишається непоміченим, і нагадують, що війна — це не лише руйнування, а й глибоке втручання у повсякденне життя.

3 «Я сподіваюсь, твоя родина в безпеці» фотографки Ані Царюк, родом із Хмельницького, відобразила повсякденне життя її власної родини та друзів. Назва виставки цитує фразу, яку Аня часто чує за кордоном — сповнену надії, щирі, але водночас тривожну. Своїми фотографіями Царюк створює тиху, нюансовану візуальну історію, що з глибокою емпатією ставить у центр людські стосунки.

24 лютого 2026 року місто Штутгарт організувало фінісаж виставки за участі фотографки й запросило всіх охочих пройти експозицію разом із мисткинею. Водночас ініціатива «Українські демонстрації в Штутгарті» разом з усіма партнерськими організаціями закликала до мітингу під гаслом «Мир і свобода через силу». В обох місцях було відчутно: надія живе.

Текст: Афіна Альбрехт
Фото: Афіна Альбрехт,
Антон Власенко

УКРАЇНА У ФОКУСІ

«Einmischung
ist die einzige
Möglichkeit,
realistisch
zu bleiben.»

В місцевому кінотеатрі можна було переглянути два фільми — «Херсон: Сафарі на людей» та «Мирні люди».

«Херсон: Сафарі на людей» — це документальна стрічка американської воєнної кореспондентки Заріни Забріскі, знятий в Херсоні. Фільм документує всю історію міста від початку повномасштабного вторгнення росії у 2022 році: окупацію, опір, визволення, повільно та подальше руйнування внаслідок щоденних атак.

Стрічка «Мирні люди» передає через перехоплені розмови з фронту моторошне свідчення жорстокості війни. Режисерка Оксана Карпович поєднує голоси з кадрами руйнувань, а також зі сценами з повсякденного життя українського населення, яке намагається вижити.

Культмінацією стали два дискусійні вечори в Євангелічному освітньому центрі Hospitalhof.

19 лютого ми мали нагоду почути Марію Калус — журналістку з Києва, колишню співробітницю київського бюро ARD, родом із Донецька, — а також Андреа Бір, журналістку SWR, яка майже десять років працювала закордонною кореспонденткою ARD і була причетна до створення київського бюро.

Темою вечора була «Катування. Свавілья. Тиск окупації. Життя на окупованих територіях України». Наразі росія окупує близько 20 відсотків території України. Приблизно 5–6 мільйонів людей живуть там під сильним тиском: викрадення, катування та репресії, часто під звинуваченнями в «екстремізмі» або через проукраїнську позицію. Українських хлопців і чоловіків примусово мобілізують до російської армії, багато людей змушені приймати російські паспорти, щоб отримати доступ до пенсій або медичної допомоги. У своєму виступі Марія повернулася до початку війни у 2014 році та яскраво описала перші місяці й окупацію Донецька та Луганська.

Розслідування воєнних злочинів є ключовою передумовою для справедливості та тривалого миру. Лише тоді, коли звірства задокументовані, розслідувані та юридично переслідувані, жертви можуть отримати визнання, а майбутні злочини — бути попередженими. Російська агресивна війна проти України ставить міжнародну кримінальну юстицію перед величезними викликами — і водночас є випробуванням ефективності міжнародних правових норм та відповідальності світової спільноти. Під робочою назвою «Російські воєнні злочини в Україні, міжнародне кримінальне правосуддя та дискусія в Німеччині» ми говорили про це 20 лютого з доктором Зекколою, науковим співробітником Інституту народного господарства та права, відділу правознавства Університету Штутгарта, прокурором Клаусом Гофманом, який брав участь у розслідуванні воєнних злочинів в Україні та консультував українську Генеральну прокуратуру, а також Наталією Пригорницькою, політологинею, активісткою та співзасновницею Open Platform e.V. і Альянсу українських організацій ■

UKRAINE IM FOKUS

Text: Afina Albrecht

Fotos: Afina Albrecht, Anton Vlasenko

Der Jahrestag des vollumfänglichen Angriffskrieges ist ein besonderer Tag für viele Ukrainer:innen. Er trägt die Intensität dieser Zeit in sich – alle Gefühle, oft widersprüchliche, die emotionale Last, alle Tränen, die vergossen wurden und die noch raus müssen. Der Krieg begann bereits im Jahr 2014. Dann folgten Jahre der Diplomatie und Waffenruhen, bis sich alles am 24. Februar 2022 zu einer Vollinvasion ausweitete.

2026 hat UAKS e.V. gemeinsam mit der Heinrich-Böll-Stiftung BW und der Initiative „Ukraine Demo in Stuttgart“ eine ganze Reihe rund um den 24. Februar auf die Beine gestellt, mit dem Ziel, die Ukraine ins Blickfeld zu rücken, die Diskurse in Stuttgart anzuregen und sich stark für die Sichtbarkeit des verbrecherischen Angriffskrieges Russlands gegen die Ukraine einzusetzen, in all seinen Facetten.

Im Stuttgarter Rathaus liefen drei Ausstellungen über die Ukraine.

1 Die Ausstellung „Ökozid“ zeigte uns, wie der russische Angriffskrieg gegen die Ukraine die Umwelt zerstört. Auf Basis der Untersuchung der ukrainischen Universität Nischyn wurden die gravierendsten ökologischen Folgen der ersten beiden Kriegsjahre seit Beginn der Vollinvasion ausgewertet und gezeigt. Größtenteils unbekannt, vergessen oder verdrängt wachsen die zum Teil irreversiblen Schäden mit jedem weiteren Kriegstag.

2 Die Ausstellung „Die Schatten des Krieges“ des Fotografen Leonid Logvynenko zeigt

das Leben unter Kriegsbedingungen – fernab von Berichten von der Front und politischen Debatten: alltägliche Situationen, ruhige Momente und die Stärke, mit der Menschen ihrer Realität begegnen. Die Fotografien machen sichtbar, was oft übersehen wird, und erinnern daran, dass Krieg nicht nur Zerstörung ist, sondern ein tiefer Eingriff in das tägliche Leben.

3 „I Hope Your Family Is Safe“ der aus Chmelnyzkyj stammenden Fotografin Anya Tsariuk zeigt den Alltag der eigenen Familie und der Freund*innen von Anya. Der Werktitel zitiert einen Satz, den Anya im Ausland häufig zu hören bekommt – hoffnungsvoll, aufrichtig und doch verstörend. Mit ihren Fotografien schafft Tsariuk eine leise, nuancierte Bildgeschichte, die menschliche Beziehungen auf zutiefst empathische Weise in den Mittelpunkt stellt. Am 24. Februar 2026 organisierte die Landeshauptstadt Stuttgart eine Finissage mit der Fotografin Tsariuk und lud uns alle dazu ein, durch die Ausstellung mit der Künstlerin zu gehen. Gleichzeitig rief die Ukraine Demo in Stuttgart samt aller Partnerorganisationen zu einer Demonstration und Kundgebung auf, die den Titel „Frieden und Freiheit durch Stärke“ trug. An beiden Orten sahen wir, dass die Hoffnung lebt.

Im Atelier am Bollwerk konnte man zwei Filme sehen – „Kherson: Human Safari“ und „Intercepted/ Abgehört“. „Kherson: Human Safari“ ist ein Dokumentarfilm der US-Kriegskorrespondentin Zarina Zabrisky, der an der Front in Cherson Ukraine gedreht wurde. Der Film dokumentiert die gesamte Geschichte der Stadt seit Beginn der groß angelegten Invasion Russlands im Jahr 2022: die Besetzung,

den Widerstand, die Befreiung, die Überschwemmung und die anhaltende Zerstörung durch tägliche Angriffe. „Intercepted“ vermittelt durch die abgehörten Gespräche an der Front ein verstörendes Zeugnis der Brutalität des Krieges. In diesem Dokumentarfilm kontrastiert die Regisseurin Oksana Karpovych die Stimmen mit Bildern der Zerstörung, aber auch mit Szenen aus dem Alltag der ukrainischen Bevölkerung, die versucht, weiterzuleben.

Die Krönung der Reihe waren zwei Diskussionsabende im Evangelischen Bildungszentrum Hospitalhof, einem weiteren Kooperationspartner von UAKS e. V.

Am 19. Februar sahen wir Mariia Kalus, Journalistin aus Kyjiw, ehemalige Mitarbeiterin des ARD-Studios Kyjiw, geboren in Donezk, und Andrea Beer, Journalistin beim SWR, die fast zehn Jahre als Auslandskorrespondentin der ARD gearbeitet und das Studio Kyjiw mit aufgebaut hat.

Das Thema des Abends war „Folter. Willkür. Besatzungsdruck. Leben in den russisch besetzten Gebieten der Ukraine“. Russland besetzt derzeit rund 20 Prozent der Ukraine. Etwa fünf bis sechs Millionen Menschen leben dort unter massivem Druck: Es kommt zu Verschleppungen, Folter und Repressionen, oft unter Vorwürfen wie „Extremismus“ oder proukrainischer Haltung. Ukrainische Jungen und Männer werden zwangsweise für die russische Armee rekrutiert, viele Menschen müssen russische Pässe annehmen, um Zugang zu Renten oder medizinischer Versorgung zu erhalten. Mariia kehrte in ihrem Bericht zum Kriegsbeginn 2014 zurück und schilderte eindrucksvoll die ersten Monate und die Besetzung von Donezk und Luhansk. Andrea Beer untermauerte ihre Eindrücke aus Interviews mit Menschen, die die Besetzung erlebt haben, mit Bildern, die sie während ihrer Reisen durch die Ukraine gemacht hatte.

Die Aufarbeitung von Kriegsverbrechen ist eine zentrale Voraussetzung für Gerechtigkeit und dauerhaften Frieden. Nur wenn Gräueltaten dokumentiert, untersucht und juristisch verfolgt werden, können Opfer Anerkennung finden und künftige Verbrechen verhindert werden. Der russische Angriffskrieg gegen die Ukraine stellt die internationale Strafgerichtsbarkeit vor enorme Herausforderungen – zugleich ist er ein Prüfstein für die Wirksamkeit internationaler Rechtsnormen und die Verantwortung der Weltgemeinschaft. Unter dem Arbeitstitel „Russische Kriegsverbrechen in der Ukraine, internationale Strafgerichtsbarkeit und die Debatte in Deutschland“ sprachen wir darüber am 20. Februar mit Dr. Zeccola, dem wissenschaftlichen Mitarbeiter am Institut für Volkswirtschaftslehre und Recht, Abteilung für Rechtswissenschaft an der Universität Stuttgart, dem Staatsanwalt Klaus Hofmann, der in der Ukraine an der Aufklärung von Kriegsverbrechen mitgearbeitet und die ukrainische Generalstaatsanwaltschaft beraten hat, und Nataliya Pryhornytska, Politikwissenschaftlerin, Aktivistin sowie Mitbegründerin der Open Platform e.V. und der Allianz ukrainischer Organisationen ■

Авторка тексту та деякі фото: Людмила Приймачук
 Фото з архіву: Уляна Винник, Вікторія Гаврилюк, проєкт «НепрОСТі листи»

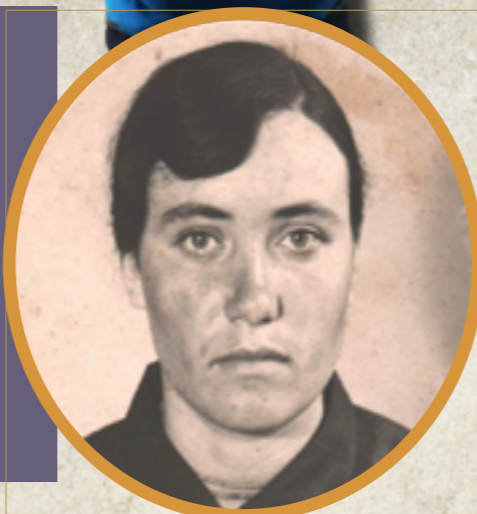
АРЕШТОВАНІ ЛИСТИ

«Добрий день моя рідненька й незабутня мамочка! Перш чим писати вам коротенького листа я мамо спішу повідомити що я жива і здорова того й вам мамочко жилаю. Передаю вам свій чистосердечний привіт і жилаю вам мамо благополучія у вашій домашній житні. Мамочко я ваши листи получила два яки ви писали то я вам дуже й дуже дякую що ви мене низабуваєте бідну сироту на чужий далекий сторони... Мамочко низжурітпса за мною то я живу пока ничего все постарому як і жила. А журітпса сами за собою то я б пожаліла так далеко. Я поже мамо журуся за вами що ви таки нищасни що остались стареньки й сами остались і нікому пожаліть...Мамо висилать мені нинада нічого то тут зима тепла і мені дали правда платя дране і спідниця ниважна а сорочка нова. Я вам пишу кожний тиждень коли пишем двічі на тиждень і кожного разу пишу вам мамо й до свекрів, і карточки висилала, но низнаю чи ви получаете їх чи ні.»

Це фрагмент листа оstarбайтерки Уляни Винник до матері Федори Слабінської в село Жуківка на Київщині, датований 3 лютим 1943 року (під час створення статті свідомо в українській версії зберегли орфографію і пунктуацію авторки. — Авт.). На жаль, Федора Слабінська за життя так і не отримала жодної вісточки з Німеччини від доньки.

Прочитала ці рядки через 82 роки від їх написання тільки внучка Уляни Винник — Вікторія Гнатюк. Завдяки директору Макарівського історико-краєзнавчого музею Віталію Гедзу їй та ще понад трьом тисячам нащадків оstarбайтерів з Київщини вручили копії листів своїх родичів.

Арештували на десятиліття

«Після звільнення міста Києва та області від нацистської окупації вся кореспонденція, що знаходилася в поштових відділеннях, перевірялась співробітниками наркомату внутрішніх справ, тобто люструвалась, — пояснює директорка державного архіву Київської області Соф'я Каменева.

— Після цензури листи оstarбайтерів не дійшли до адресатів. Їх відправили на зберігання до секретного підрозділу обласного архіву — на той час архівні установи входили до системи НКВС. У пакунках і мішках, у яких привезли ці листи, вони так і пролежали двадцять років. І тільки в 1963 році почалась робота по їх систематизації за географічним принципом, тобто за районами й населеними пунктами». Так званий фонд «Листи радянських громадян, вивезених у німецьке рабство» упродовж наступних десятиліть поповнювався документами з інших архівів: Житомирської, Полтавської, Миколаївської, Чернігівської, Черкаської областей. Фонд був засекречений, інформації про нього не було у вільному доступі, його матеріали практично знаходились під арештом. Тільки в жовтні 1988 року, відповідно до наказу Головного Головного архівного управління УРСР, цей фонд був переданий на загальне зберігання, а його документи, живі свідчення людей, примусово вивезених у Німеччину, врешті-решт могли потрапити у вільний доступ.

У це важко повірити, але на початку 2000-х років в архіві налічувалось близько 50 тисяч послань від оstarбайтерів до рідних. Переважна більшість — листівки з марками, які німці дозволили посилати невістикам додому. Але радянська влада, що поставила на всіх оstarбайтерах клеймо «вороги народу», позбавила їх можливості подати про себе звістку, нерідко єдину.

Директорка
 державного архіву Київської області
 Соф'я Каменева

На добчу і не
 забутих пам'яті
 сестриці Дуні
 від сестри Улі
 під час перебування
 в Великоїмечині
 з. Велсе.
 18/8 42 року.

Шлях до адресата довжиною в сімдесят п'ять років

Серед цих вісточок із неволі — листівка від двокорідних бабусь директора Макарівського історико-краєзнавчого музею Віталія Гедза. Він давно хотів знайти їхні сліди, тим паче, що одна з родичок не повернулася після неволі на Київщину, інша приїхала звідти тяжко хворою і через пів року померла. Навесні 2018 року, дізнавшись від колег, що в державному архіві є листи оstarбайтерів Макарівського району, історик вирушив у дорогу, щоб ознайомитися із цими документами.

«Коли мені принесли папку з листами, я побачив на ній назву свого рідного села Калинівка, — згадує Віталій Гедз. — Відкрив її — а там лист і фото від родичок. Мені дозволили його сфотографувати, я приніс і показав світліну мамі, а вона заплакала. Це були сльози радості. Коли я побачив реакцію мами на копію листа, то зрозумів, що на сьогодні є чимало людей, які ці листи чекають. І які їх із радістю отримають». Виявилось, що у фондах Державного архіву Київської області зберігається понад 1000 листів оstarбайтерів із Макарівського району, які не дійшли до адресатів. У травні 2018 року, започаткувавши за підтримки керівництва

архіву волонтерський проект «НепрOSTі листи», Віталій Гедз зніціював пошук нащадків примусово вивезених у Німеччину земляків. Домовлявся зі школами, сільрадами, будинками культури району, їхні працівники допомагали складати сценарії для урочистих вручень родичам копій листів. Трохи згодом цей районний волонтерський проект виріс до масштабів обласного. За словами Віталія Гедза, до початку карантину на Київщині роздали нащадкам близько 3,5 тисячі таких листів оstarбайтерів. Причому сім з них — самим відправникам, що повернулись додому з Німеччини й дожили до такого поважного віку.

Фінансово й технічно від самого початку заснування проекту «НепрOSTі листи» підтримала Всеукраїнська кампанія «Пам'ять нації», яку тоді очолював історик, громадський діяч та телеведучий, нинішній голова Українського інституту національної пам'яті Олександр Алфьоров.

«Усі етапи проекту, починаючи із самого пошуку документів, їх розшифровки й передачі родичам — дуже важлива деталь мозаїки із дослідження історії Другої Світової війни, окупаційних режимів, — вважає пан Алфьоров. — Бачити дітей та онуків, що приходять на вручення листів, сприймаючи цю подію як доторк до минулого своїх предків — неймовірна за своєю силою емоційна складова історичного сегменту пошуку».

200 вісточок родичам у Жуківку

Як розповів Віталій Гедз, через ковід і початок повномасштабної війни волонтерський проект по врученню листів оstarбайтерів Київщини на деякий час довелося поставити на паузу. Нині його діяльність відновили, зокрема, восени 2025-го року в село Жуківка Згурівської громади повернули 211 копій послань із минулого.

«Це вже третій населений пункт громади, де в межах проекту «НепрOSTі листи» нащадкам оstarбайтерів передали листи їх рідних, — говорить заступниця Згурівського селищного голови Лариса Мельник. — Історик Віталій Гедз робить надзвичайно важливу справу, адже ці документи є фрагментами нашої історії, нашої спільної пам'яті. За роки Другої світової війни близько 2,4 мільйона молодих українців вивезли на примусові роботи. Повернулись далеко не всі. Ми бачимо, наскільки людям важливо доторкнутися до минулого своїх родин. Кожен лист — не просто документ, а частина людської долі, сповнена болу, віри й любові».

У числі тих, хто отримав послання з минулого, діловодка старостинського округу Вікторія Гнатюк. Вона з трепетом бере в руки листи та фото, адресовані її бабусею Уляною Винник у село Жуківку до своєї матері Федори Слабінської. Говорить крізь сльози — прочитане дуже розчулило.

«1942 року на примусові роботи вивезли мою бабусю Уляну і її старшу сестру Дуню, — каже пані Вікторія. — Обидві повернулись 1945-го, пройшли фільтраційні табори. А оці вісім листів затримались на 82 роки. За життя вона не любила говорити про Німеччину. Як їй було тяжко — я лише тепер дізналась із листа. Але жаліє вона не себе, а матір, бо через війну та залишилась сама: доньок вивезли, син пропав безвісти. Тепер усі вже в засвітах. Пригадую, бабуся Уляна була доброю і чуйною. Мені її дуже не вистачає. Так щемно — я взяла в руки лист і ніби з нею поговорила».

Документальна стрічка про листи — найкращий фільм на фестивалі

На заході в Згурівській громаді продемонстрували документальний фільм «НепрOSTі листи». Він розповідає про історію створення проекту та про долю Марії Гаркавенко, оstarбайтерки, яка у 2020 році отримала три листи на своє 100-річчя.

«Ідея фільму «Непрості листи» з'явилася у 2019 році, — каже режисерка фільму Марія Яремчук. — Моя команда має назву «Сектор правди». Ми знімаємо документальні історичні фільми, називаємо їх дослідницькими, тому що в процесі роботи багато уваги звертаємо саме на архівні документи, оригінальні справи, світліни. З очільником Макарівського історико-краєзнавчого музею познайомились на презентації одного з наших проектів. Коли дізнались, чим він займається, вирішили зняти кілька відео з вручень листів. Було надзвичайно емоційно й дуже щемно спостерігати, як люди зачитували уривки перед загалом, не стримуючи сліз. А як раділа сторічна Марія Гаркавенко, коли на її ювілей зібрались до трьох десятків рідних і в подарунок вручили їй ж листи!»

Ми зрозуміли, що це якраз ті випадки, коли на прикладі долі однієї людини можна простежити історію нації і зв'язок поколінь».

Свою роботу команда «Сектору правди» хотіла зацентувати увагу на долях мирного населення, найбільш незахищеної частини спільноти в будь-яких збройних сутичках. І провести паралелі з повномасштабною війною з росією. Лише за офіційними даними, з окупованих територій примусово вивезли кілька мільйонів українських громадян.

Чи пишуть вони листи до рідних?

Питання залишається риторичним ■

Журналістка, незалежна режисерка Марія Яремчук

Beschlagnahmte Briefe

„Guten Tag meine liebste und un vergessliche Mama! Bevor ich Euch diesen kurzen brief schreibe möchte ich Euch sagen dass ich lebe und gesund bin – und das wünsche ich auch Euch Mütterchen. Ich sende Euch meinen lieben gruss und wünsche Euch Wohlergehen in Eurem häuslichen Leben. Mütterchen ich habe zwei briefe von Euch bekommen und ich danke Euch sehr sehr dass Ihr mich nicht vergesst, eine arme Waise in der fremden fernen welt ... Mütterchen sorgt Euch nicht um mich, ich lebe sonst ist alles beim Alten. Sorgt lieber für Euch selbst denn ich kann Euch von hier aus nicht helfen. Auch ich mache mir um Euch Sorgen dass Ihr so un glücklich seid alt und allein geblieben und niemand da ist der Euch hilft ... Mama, schickt mir nichts hier ist der Winter mild, man hat mir zwar ein zerrissenes kleid und einen schlechten Rock gegeben, aber das Hemd ist neu. Ich schreibe Euch jede woche, manchmal zwei mal, und jedes Mal schreibe ich Euch, Mama, und auch den Schwiegereltern, und ich habe karten geschickt – doch ich weiss nicht, ob Ihr sie gekriegt habt oder nicht.“

Dies ist ein Auszug aus einem Brief der Ostarbeiterin Uliana Wynnyk an ihre Mutter Fedora Slabinska ins Dorf Zhukiwka in der Oblast Kyjiw, datiert auf den 3. Februar 1943 (für die ukrainische Fassung des Artikels wurden Rechtschreibung und Zeichensetzung der Autorin bewusst beibehalten. – Anm. d. Red.). Leider erhielt Fedora Slabinska zu Lebzeiten keine einzige Nachricht ihrer Tochter aus Deutschland. Diese Zeilen las erst 82 Jahre später die Enkelin Uliana Wynnyks – Viktoriia Hnatiuk. Dank des Direktors des Historisch-Heimatkundlichen Museums von Makariw, Witalii Heds, wurden ihr und mehr als dreitausend weiteren Nachkommen von Ostarbeitern aus der Oblast Kyjiw Kopien der Briefe ihrer Angehörigen überreicht.

Jahrzehntelang verhaftet

„Nach der Befreiung der Stadt Kyjiw und der Region von der nationalsozialistischen Besatzung wurde sämtliche in den Postämtern befindliche Korrespondenz von Mitarbeitern des Volkskommissariats für innere Angelegenheiten überprüft, also zensiert“, erklärt Sofia Kamenewa, Direktorin des Staatlichen Archivs der Oblast Kyjiw.

„Nach dieser Zensur erreichten die Briefe der Ostarbeiter ihre Adressaten nicht. Sie wurden zur Aufbewahrung in eine geheime Abteilung des Gebietsarchivs überführt – damals gehörten die Archive zum System des NKWD (Volkskommissariat für innere Angelegenheiten – Anm. d. Übers). In Paketen und Säcken, in denen man diese Briefe gebracht hatte, lagen sie zwanzig Jahre lang. Erst 1963 begann ihre Systematisierung nach geografischen Kriterien, also nach Bezirken und Ortschaften.“
Der sogenannte Bestand „Briefe sowjetischer Bürger, die in die deutsche Sklaverei verschleppt wurden“ wuchs in den folgenden Jahrzehnten durch Dokumente aus weiteren Archiven – aus den Regionen Schytomyr, Poltawa, Mykolajiw, Tschernihiw und Tscherkassy. Der Bestand war geheim; Informationen darüber waren nicht frei zugänglich, die Materialien befanden sich faktisch unter Arrest. Erst im Oktober

1988 wurde er auf Anordnung der Hauptarchivverwaltung der UkrSSR (Ukrainische sozialistische Sowjetrepublik – Anm. d. Übers) zur allgemeinen Aufbewahrung freigegeben – und die Dokumente, lebendige Zeugnisse von Menschen, die zwangsweise nach Deutschland verschleppt worden waren, konnten schließlich öffentlich zugänglich werden.
Kaum zu glauben: Anfang der 2000er Jahre zählte das Archiv rund 50.000 Sendungen von Ostarbeitern an ihre Familien. Die überwiegende Mehrheit waren Postkarten mit Briefmarken, deren Versand die Deutschen den Zwangsarbeitern erlaubt hatten. Doch die sowjetische Macht, die alle Ostarbeiter pauschal als „Volksfeinde“ brandmarkte, nahm ihnen die Möglichkeit, ein Lebenszeichen zu geben – oft das einzige.

Ein Weg von 75 Jahren bis zum Adressaten

Unter diesen Nachrichten aus der Gefangenschaft befand sich auch eine Karte von den Großtanten des Museumsdirektors Witalii Heds. Er hatte lange nach ihren Spuren gesucht – zumal eine von ihnen nach der Zwangsarbeit nicht in die Oblast Kyjiw zurückkehrte, die andere schwer krank heimkam und ein halbes Jahr später starb. Im Frühjahr 2018, nachdem er von Kollegen erfahren hatte, dass sich im Staatsarchiv Briefe von Ostarbeitern aus dem Bezirk Makariw befänden, machte sich der Historiker auf den Weg, um die Dokumente einzusehen.

„Als man mir die Mappe mit den Briefen brachte, sah ich darauf den Namen meines Heimatdorfes Kalyniwka“, erinnert sich Heds. „Ich öffnete sie – und darin lag ein Brief und ein Foto meiner Verwandten. Ich durfte ihn fotografieren, zeigte das Bild meiner Mutter, und sie weinte. Es waren Freudentränen. Als ich ihre Reaktion sah, begriff ich: Es gibt viele Menschen, die auf diese Briefe warten. Und die sie mit Freude entgegennehmen werden.“

Im Staatsarchiv der Oblast Kyjiw lagern über tausend Briefe von Ostarbeitern aus dem Bezirk Makariw, die ihre Empfänger nie erreichten. Im Mai 2018 initiierte Heds mit Unterstützung der Archivleitung das Freiwilligenprojekt „NeprOSTi Lysty“ („Keine leichten Briefe“ - Anm. d. Übers) und begann, nach den Nachkommen der nach Deutschland verschleppten Landsleute zu suchen. Schulen, Gemeinderäte und Kulturhäuser halfen bei der Organisation feierlicher Übergaben. Bald wuchs das regionale Projekt zu einer Initiative auf regionaler Ebene. Bis zum Beginn der Pandemie wurden in

der Oblast Kyjiw rund 3.500 solcher Briefe an Nachkommen überreicht – sieben davon sogar an die ursprünglichen Absender, die aus Deutschland heimgekehrt waren und ein hohes Alter erreicht hatten. Finanziell und technisch unterstützt wurde das Projekt von Anfang an durch die gesamtstaatliche Kampagne „Erinnerung der Nation“, die damals vom Historiker, Bürgerrechtler und Fernsehmoderator Oleksandr Alforow geleitet wurde, heute Vorsitzender des Ukrainischen Instituts für Nationale Erinnerung.
„Alle Etappen des Projekts – von der Dokumentensuche über ihre Entzifferung bis zur Übergabe an die Angehörigen – sind ein wichtiges Mosaikstück in der Erforschung der Geschichte des Zweiten Weltkriegs und des Besatzungsregimes“, sagt Alforow. „Zu sehen, wie Kinder und Enkel zur Übergabe kommen und dies als Berührung mit der Vergangenheit ihrer Vorfahren begreifen – das ist eine emotional ungeheuer starke Dimension historischer Erinnerung.“

Witalii Heds

211 Nachrichten an die Angehörigen nach Zhukiwka

Nach einer pandemie- und kriegsbedingten Pause wurde das Projekt wieder aufgenommen. Im Herbst 2025 kehrten 211 Kopien von Briefen in das Dorf Zhukiwka der Gemeinde Shuriwka zurück.

Unter den Empfängern war auch Viktoriia Hnatiuk, die die Briefe und Fotos ihrer Großmutter Uliana Wynnyk an deren Mutter Fedora Slabinska in den Händen hielt. „1942 wurden meine Großmutter Uliana und ihre ältere Schwester Dunia zur Zwangsarbeit verschleppt“, erzählt sie unter Tränen. „Beide kehrten 1945 zurück und durchliefen Filtrationslager. Doch diese acht Briefe blieben 82 Jahre lang

unterwegs. Zu Lebzeiten sprach sie ungern über Deutschland. Wie schwer sie es hatte, habe ich erst jetzt aus ihren Briefen erfahren. Und doch beklagt sie nicht ihr eigenes Schicksal, sondern das ihrer Mutter, die im Krieg allein zurückblieb: Die Töchter verschleppt, der Sohn vermisst. Heute sind sie alle nicht mehr unter uns. Als ich den Brief in der Hand hielt, war es, als hätte ich mit ihr gesprochen.“

Anna Masiuk (geb. Yatsenko), eine 95-jährige Einwohnerin des Dorfes Lukaschi im Bezirk Baryschiv, erhielt im Rahmen des Projekts „NeprOSTi Lysty“ eine symbolische Kopie ihres eigenen Briefes aus dem Jahr 1943.

Ein Dokumentarfilm als bestes Festivalwerk

Bei der Veranstaltung in der Gemeinde Sguriwka wurde der Dokumentarfilm „NeprOSTi Lysty“ gezeigt. Er erzählt die Geschichte des Projekts und das Schicksal von Mariia Harkawenko, einer Ostarbeiterin, die 2020 zu ihrem 100. Geburtstag drei ihrer Briefe erhielt.

Ostarbeiterin Mariia Harkawenko

„Die Idee zum Film entstand 2019“, sagt die Regisseurin Mariia Jaremtschuk. „Unser Team heißt ‚Sektor Prawdy‘ („Sektor der Wahrheit“ - Anm. d. Übers). Wir drehen dokumentarische Geschichtsfilme, die wir als forschend bezeichnen, weil wir intensiv mit Archivdokumenten und Originalquellen arbeiten. Als wir von der Arbeit des Museumsdirektors erfuhren, beschlossen wir, mehrere Übergaben zu filmen. Es war unglaublich bewegend zu sehen, wie Menschen unter Tränen aus den Briefen vorlasen. Und wie sich die hundertjährige Mariia Harkawenko freute, als sich zu ihrem Jubiläum Dutzende Verwandte versammelten und ihr ihre eigenen Briefe schenkten. An einem einzelnen Schicksal lässt sich die Geschichte einer Nation und die Verbindung der Generationen nachzeichnen.“

Mit ihrer Arbeit wollte das Team den Blick auf das Schicksal der Zivilbevölkerung richten – der verwundbarsten Gruppe in jedem bewaffneten Konflikt – und zugleich Parallelen zum heutigen Krieg ziehen. Allein offiziellen Angaben zufolge wurden aus den besetzten Gebieten mehrere Millionen ukrainischer Bürger zwangsweise deportiert. Ob sie Briefe nach Hause schreiben können? Die Frage bleibt offen.

Text und einige Fotos: Liudmyla Prymatschuk
Fotos aus dem Archiv von Uliana Wynnyk, Viktoriia Hawryliuk und dem Projekt „NeprOSTi Lysty“

Карпатська платформа громадянського суспільства

Текст та фото:
Маркус Люкс

Переклад з німецької:
Афіна Альбрехт

Поки триває російська війна й здійснюються нові напади на цивільне населення, українське громадянське суспільство стоїть перед подвійним викликом: реагувати на гострі кризи та водночас закласти основи для відбудови країни. Місцеві громадські організації підтримують внутрішньо переміщених осіб, допомагають інтеграції ветеранів, організують соціальні послуги, документують воєнні злочини

та підтримують згуртованість громад — часто в надзвичайно складних умовах. Щоб ця робота була сталою, потрібна не лише короткострокова допомога. Потрібні стабільні структури, міжнародні партнерства та доступ до нових можливостей навчання і фінансування. Посилення спроможності громадянського суспільства є вирішальним, щоб українські організації могли активно брати участь у європейських процесах як до, так і після можливого вступу до Європейського Союзу.

Саме тут вступає в дію **Карпатська платформа громадянського суспільства**. Програма підтримує українські організації у розвитку їхніх організаційних спроможностей та сприяє налагодженню тісніших зв'язків із партнерами в Європейському Союзі для можливості активно долучитися до формування процесу європейської інтеграції країни.

В програмі особливу увагу приділяють транскордонній співпраці з організаціями з сусідніх країн — **Угорщини, Словаччини, Румунії та Польщі**. Ці країни історично, культурно та суспільно тісно пов'язані між собою. Хоча центральні уряди деяких із них частково займають антиукраїнські позиції, у прикордонних регіонах часто спостерігається інша реальність: тут існує багато зв'язків, спільних ініціатив і рішуча готовність до співпраці.

Програму спільно реалізують **Карпатський фонд Угорщини і України** за підтримки **Фонду Роберта Боша**. Відібрані організації отримують мінігранти, які супроводжуються менторством, тренінгами та взаємним навчанням (peer-learning). Навчальні візити та спільні формати планування дозволяють партнерським організаціям навчатися одна в одній та розробляти нові форми співпраці.

Коопераційні проекти насамперед спрямовані на вразливі групи, такі як (внутрішньо) переміщені особи, етнічні меншини, діти та ветерани, і часто зосереджуються на питаннях психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.

Однак у центрі уваги — не лише реалізація окремих проектів, а передусім довгостроковий розвиток самих організацій: стратегічна орієнтація, міжнародні зв'язки та здатність у майбутньому користуватися програмами фінансування ЄС і активно брати участь у європейських партнерствах. Таким чином програма сприяє зміцненню демократичних інституцій, покращенню регіональної співпраці та формуванню більш стійких екосистем громадянського суспільства в усьому Карпатському регіоні.

Саме в часи війни та невизначеності стає особливо очевидною важливість сильних мереж громадянського суспільства. Вони поєднують місцеві ініціативи через кордони, створюють довіру та відкривають нові перспективи співпраці. Так Карпатська платформа сприяє тому, щоб громадські актори навіть у найскладніших умовах зберігали здатність діяти — і брали активну участь у формуванні європейського майбутнього України ■

Grenzüberschreitende Zusammenarbeit der Zivilgesellschaft in der Karpatenregion

Text und Fotos:
Markus Lux

Während der andauernde russische Angriffskrieg immer neue Angriffe auf die Zivilbevölkerung mit sich bringt, steht die ukrainische Zivilgesellschaft vor einer doppelten Aufgabe: Sie muss auf akute Krisen reagieren und gleichzeitig die Grundlagen für den Wiederaufbau des Landes legen. Lokale zivilgesellschaftliche Organisationen unterstützen

Binnengeflüchtete, helfen bei der Integration von Veteranen, organisieren soziale Dienste, dokumentieren Kriegsverbrechen und halten Gemeinschaften zusammen – oft unter extrem schwierigen Bedingungen. Um diese Arbeit nachhaltig zu gestalten, braucht es mehr als kurzfristige Hilfe. Es braucht stabile Strukturen, internationale Partnerschaften und Zugang zu neuen Lern- und

Finanzierungsmöglichkeiten. Die Stärkung der Kapazitäten der Zivilgesellschaft ist entscheidend, damit ukrainische Organisationen sich sowohl vor als auch nach einem möglichen EU-Beitritt aktiv an europäischen Prozessen beteiligen können.

Hier setzt die **Karpaten-Plattform für Zivilgesellschaft an**. Das Programm unterstützt ukrainische Organisationen dabei, ihre organisatorischen Fähigkeiten auszubauen und sich stärker mit Partnern in der Europäischen Union zu vernetzen – und so den europäischen Integrationsprozess des Landes aktiv mitzugestalten.

Ein besonderer Fokus liegt auf grenzüberschreitenden Kooperationen mit Organisationen aus den **Nachbarländern Ungarn, der Slowakei, Rumänien und Polen** – Länder, die historisch, kulturell und gesellschaftlich eng miteinander verbunden sind. Auch wenn deren Zentralregierungen teilweise antiukrainische Positionen vertreten, zeigt sich in den Grenzregionen häufig eine andere Realität: Hier bestehen zahlreiche Kontakte, gemeinsame Initiativen und eine starke Bereitschaft zur Zusammenarbeit.

Das Programm wird gemeinsam von den **Carpathian Foundations Hungary** und Ukraine umgesetzt und von der **Robert Bosch Stiftung gefördert**. Ausgewählte Organisationen erhalten Kleinstzuschüsse, die durch Mentoring, Trainings und Peer-Learning begleitet werden. Studienbesuche und gemeinsame Planungsformate ermöglichen den Partnerorganisationen, voneinander zu lernen und neue Formen der Zusammenarbeit zu

entwickeln. Die Kooperationsprojekte richten sich insbesondere an vulnerable Zielgruppen wie (Binnen-)Geflüchtete, ethnische Minderheiten, Kinder und Veteranen und beschäftigen sich häufig mit mentaler Gesundheit und psychosozialer Unterstützung.

Im Mittelpunkt steht jedoch nicht nur die Umsetzung einzelner Projekte, sondern vor allem die langfristige Entwicklung der Organisationen selbst: ihre strategische Ausrichtung, ihre internationale Vernetzung und ihre Fähigkeit, künftig EU-Förderprogramme zu nutzen und sich aktiv an europäischen Kooperationen zu beteiligen. Damit trägt das Programm auch zur Stärkung demokratischer Institutionen, zur Verbesserung der regionalen Zusammenarbeit und zu resilienteren zivilgesellschaftlichen Ökosystemen in der gesamten Karpatenregion bei.

Gerade in Zeiten von Krieg und Unsicherheit zeigt sich, wie wichtig starke zivilgesellschaftliche Netzwerke sind. Sie verbinden lokale

Initiativen über Grenzen hinweg, schaffen Vertrauen und eröffnen neue Perspektiven für Zusammenarbeit. So trägt die Karpaten-Plattform dazu bei, dass zivilgesellschaftliche Akteure auch unter schwierigsten Bedingungen handlungsfähig bleiben – und eine aktive Rolle bei der europäischen Zukunft der Ukraine übernehmen ■

Архітектура пам'яті

Текст: Галина Коман • Фото: Replus Bureau

**Як Христина Бадзян
переосмислює історичні простори**

Wie Christyna Badzjan historische Räume
neu interpretiert

Architektur der Erinnerung

Text: Galyna Koman • Aus dem Ukrainischen: Anna Gutsaliuk • Fotos: Replus Bureau

Христина Бадзян — львівська архітекторка та дизайнерка, співзасновниця **Replus Bureau** та простору **Re:Store**. Разом із командою вона поєднує сучасні архітектурні рішення з повагою до історичного контексту, зосереджуючись на збереженні культурної спадщини через реновацію та ресайклінг.

Christyna Badzjan ist eine Lwiwer Architektin und Designerin, Mitbegründerin des Replus Bureaus und des Raums Re:Store. Gemeinsam mit ihrem Team verbindet sie moderne architektonische Lösungen mit Respekt vor dem historischen Kontext, wobei sie sich auf die Erhaltung des kulturellen Erbes durch Renovierung und Recycling konzentriert.

Христе, розкажи про себе. Як почався твій шлях в архітектурі?

Чесно кажучи, я давно не поверталася подумки до самого початку. Але все почалося ще у дев'ятому класі, коли я навчалася у французькій школі й потрапила до програми обміну. Я поїхала у Францію на тиждень і жила в родині архітектора. Він брав мене з собою в офіс, показував проекти й робочий процес. Тоді мене більше вразив не сам фах, а весь контекст: інша країна, стиль життя, можливості. Але, як виявилось, зерно було посіяне. У 11-му класі, коли настав час обирати професію, я переживала справжню кризу. Хотіла стати дизайнеркою одягу, але не бачила перспектив в Україні. Батьки наполягали на «надійній» банківській справі — я навіть вступила й чекала початку навчання. І тут сталася випадковість, яка змінила все. Я потрапила до політехніки до знайомих і побачила на стінах креслення та проекти будинків. Це було як удар струмом. Я раптом згадала Францію і зрозуміла: ось вона, професія, яку я просто не помічала. За два місяці я навчилася малювати, креслити, складала іспити й вступила на архітектуру — ще й на бюджет. Банківська справа була платною, тож це остаточно визначило мій вибір.

Ти навчалася у Львівській політехніці. Яку роль відіграли викладачі?

Колосальну. Особливо Тетяна Казанцева — архітекторка, науковиця й людина, яка вміє закохати в архітектуру. Вона викладала у нас на першому курсі — і, на жаль, це був її останній рік в університеті. Після неї історію архітектури викладали значно сухіше. Коли я вже працювала практикуючою архітекторкою, мене почало турбувати відчуття браку цих знань. Архітектор без історії — як кухар без класичних рецептів. Я повернулася до Казанцевої на приватні курси — і це повністю змінило мій погляд. Львів, його автентика, історичні нашарування, відповідальність за місто — з цього моменту моя професійна траєкторія стала чіткою.

Christyna, erzähl uns von Dir. Wie begann Dein Weg in die Architektur?

Ehrlich gesagt, habe ich schon ewig nicht mehr an meine Anfänge gedacht. Alles begann bereits in der neunten Klasse, als ich eine französische Schule im Rahmen eines Austauschprogramms besuchte. Ich fuhr für eine Woche nach Frankreich und lebte in der Familie eines Architekten. Er nahm mich mit in sein Büro, zeigte mir Projekte und den Arbeitsprozess. Damals beeindruckte mich weniger der Beruf an sich, sondern der gesamte Kontext: ein anderes Land, ein anderer Lebensstil, andere Möglichkeiten. Aber wie sich herausstellte, war der Samen bereits gesät. In der 11. Klasse, als die Zeit kam, sich für einen Beruf zu entscheiden, steckte ich in einer echten Krise. Ich wollte Modedesignerin werden, sah dafür aber in der Ukraine keine Perspektive. Meine Eltern drängten auf das „sichere“ Bankwesen – ich war sogar schon eingeschrieben und wartete auf den Studienbeginn. Dann gab es diesen einen Zufall, der alles veränderte. Ich besuchte Bekannte an der Polytechnischen Universität und sah an den Wänden Zeichnungen und Hausentwürfe. Es war wie ein Stromschlag. Plötzlich erinnerte ich mich an Frankreich und begriff: Das ist er, der Beruf, den ich einfach übersehen hatte. Innerhalb von zwei Monaten lernte ich zeichnen und konstruieren, bestand die Aufnahmeprüfungen und wurde für das Architekturstudium zugelassen.

Du hast an der Polytechnischen Universität Lwiw studiert. Welche Rolle spielten die Lehrenden dabei?

Eine gewaltige Rolle spielten Dozenten, besonders Tetjana Kasanzewa. Sie ist Architektin, Wissenschaftlerin und kann jeden für Architektur begeistern. Sie unterrichtete uns im ersten Studienjahr, und leider war dies ihr letztes Jahr an der Universität. Nach ihr wurde die Architekturgeschichte deutlich trockener gelehrt. Als ich dann bereits als praktizierende Architektin arbeitete, begann mich das Gefühl zu plagen, dass mir genau dieses Wissen fehlte. Ein Architekt ohne Geschichte ist wie ein Koch ohne klassische Rezepte. Ich kehrte zu Kasanzewa zurück, um private Kurse bei ihr zu belegen. Und das hat meine Sichtweise komplett verändert. Lwiw, seine Authentizität, historische Schichten, die Verantwortung gegenüber der Stadt – von diesem Moment an wurde meine berufliche Laufbahn glasklar.

Як виникло бюро Replus?

Ми з чоловіком працювали в іншому бюро й постійно відчували дисбаланс: багато роботи, мало грошей і ще менше свободи. Я довго переконувала його спробувати працювати самостійно. Було страшно — і через відсутність гарантій, і через відповідальність. Для архітектора портфоліо — це все. Але обставини склалися так, що ми звільнилися і почали вдвох. Назва була принциповою. Мені подобалася ідея «плюса», як у **Foster + Partners**. І водночас я відчувала, що нас найбільше приваблює реконструкція. Так з'явився **Replus** — від «re»: rebuild, reuse, recycle. Спочатку це було майже інтуїтивне рішення. Але з часом назва стала ядром нашої філософії.

Чи були замовники готові до цієї філософії?

Спочатку назва нікого особливо не цікавила. Ми були двоє молодих архітекторів без великого портфоліо. Перші роки просто працювали й набиралися досвіду. Згодом, коли з'явилися реалізовані проекти, ми усвідомили, що маємо власний підхід. І почали обирати клієнтів — тих, хто поділяє наші цінності. Сьогодні кількість запитів перевищує наші можливості — і це велика розкіш.

Так виник Re:Store?

Re:Store офіційно з'явився у 2020 році, але все почалося раніше. Ми працювали в старому приміщенні й постійно бачили, як викидають цінні речі: двері, паркет, кахлі, світильники. Ми не могли цього допустити. Спочатку зберігали все в одному гаражі, потім у другому, третьому. Колеги почали пропонувати речі самі. Так з'явилося розуміння: це має стати окремою ініціативою. Не бізнесом у класичному сенсі, а способом зберегти те, що зникає назавжди.

Wie ist das Büro Replus entstanden?

Mein Mann und ich arbeiteten in einem anderen Büro und spürten ständig ein Ungleichgewicht: viel Arbeit, wenig Geld und noch weniger Freiheit. Ich habe lange versucht, ihn davon zu überzeugen, den Schritt in die Selbstständigkeit zu wagen. Es war beängstigend – sowohl wegen der allgemeinen Unsicherheit als auch wegen der großen Verantwortung. Für einen Architekten ist das Portfolio alles. Aber die Umstände ergaben es so, dass wir gekündigt und zu zweit gegründet haben. Der Name war eine Grundsatzentscheidung. Mir gefiel die Idee des „Plus“, wie bei **Foster + Partners**. Gleichzeitig spürte ich, dass uns Rekonstruktion am meisten reizt. So entstand **Replus** – abgeleitet von „Re“: rebuild, reuse, recycle. Anfangs war das fast eine intuitive Entscheidung, aber mit der Zeit wurde der Name zum Kern unserer Philosophie.

Waren die Kunden bereit für diese Philosophie?

Am Anfang interessierte sich niemand besonders für den Namen. Wir waren zwei junge Architekten ohne großes Portfolio. In den ersten Jahren haben wir einfach nur gearbeitet und Erfahrungen gesammelt. Später, als die ersten realisierten Projekte vorlagen, wurde uns klar, dass wir einen eigenen Ansatz verfolgen. Von da an begannen wir, unsere Kunden gezielt auszuwählen – Menschen, die unsere Werte teilen. Heute übersteigt die Anzahl der Anfragen unsere Kapazitäten. Das ist ein großer Luxus.

Ist Re:Store so entstanden?

Re:Store wurde offiziell 2020 ins Leben gerufen, aber alles begann schon viel früher. Wir arbeiteten in einem alten Gebäude und sahen ständig, wie wertvolle Dinge einfach weggeworfen wurden: Türen, Parkett, Kacheln, Leuchten. Wir konnten das nicht zulassen. Zuerst lagerten wir alles in einer Garage, dann in einer zweiten, einer dritten. Kollegen fingen an, uns von sich aus Dinge anzubieten. So entstand die Erkenntnis: Das muss eine eigene Initiative werden. Kein Business im klassischen Sinne, sondern ein Weg, das zu bewahren, was sonst für immer verschwinden würde.

У чому принцип Re:Store сьогодні?

Ми працюємо у трьох напрямках: продаємо автентичні предмети у наявному стані; консультиємо з реставрації та консервації; створюємо нові об'єкти зі старих матеріалів, які вже втратили первинну функцію. Для мене важливо не зробити з цього кіч. Ми зберігаємо патину, зношеність, сліди часу — і чесно показуємо, де старе, а де нове.

Це вже світовий тренд?

Абсолютно. Я навчаюся в RIBA (Королівський інститут британських архітекторів, Лондон), і там прямо говорять: сучасна архітектура — це збереження історичних шарів. Не приховувати, а підкреслювати. Іноді я думаю, що ми не вигадали стиль Replus — ми просто вчасно його відчували.

У вас є офіс у Лондоні. Як це вплинуло на бюро?

Лондонський офіс — це юридична та комунікаційна платформа. Вся команда фізично у Львові — і це принципово. Я щомісяця буваю в Лондоні, але завжди наголошую: проекти створює українська команда. І сьогодні це знак якості.

Що б ти порадила молодим архітекторам?

Я завжди кажу одне: довіряйте своєму внутрішньому голосу. Якщо відчуваєте, що рішення правильне — відстоюйте його. У нашій роботі завжди є напруга: бюджет, терміни, очікування. Але з часом залишається результат. Ми бачимо світову архітектуру як завершений об'єкт — і не знаємо, скільки сумнівів і конфліктів було на цьому шляху. Тому головне — мати сміливість. Якщо відчуваєте, що це правильно, будьте наполегливими. Рано чи пізно це дає результат ■

Was ist das Prinzip von Re:Store heute?

Wir arbeiten in drei Richtungen: Wir verkaufen authentische Objekte im Originalzustand; wir beraten zu Restaurierung und Konservierung; und wir erschaffen neue Objekte aus alten Materialien, die ihre ursprüngliche Funktion verloren haben. Für mich ist es wichtig, daraus keinen Kitsch zu machen. Wir bewahren Patina, Abnutzung, Spuren der Zeit – und zeigen ehrlich, was alt und was neu ist.

Ist das bereits ein weltweiter Trend?

Absolut. Ich studiere am RIBA (Royal Institute of British Architects, London), und dort wird es ganz klar ausgesprochen: Moderne Architektur bedeutet die Bewahrung historischer Schichten. Nicht kaschieren, sondern hervorheben. Manchmal denke ich, dass wir den Replus-Stil nicht erfunden haben – wir haben ihn einfach zur richtigen Zeit gespürt.

Ihr habt ein Büro in London. Welche Auswirkungen hatte das auf das Büro in Lwiw?

Das Londoner Büro ist eine juristische und kommunikative Plattform. Das gesamte Team befindet sich physisch in Lwiw. Das ist eine Grundsatzentscheidung. Ich bin jeden Monat in London, aber ich betone immer: Projekte werden vom ukrainischen Team entworfen. Und heute ist das ein Qualitätssiegel.

Welche Tipps würdest Du jungen Architekten geben?

Ich sage immer dasselbe: Vertraut eurer inneren Stimme. Wenn ihr spürt, dass eine Entscheidung richtig ist – verteidigt sie. In unserer Arbeit gibt es immer Spannungen: Budget, Fristen, Erwartungen. Aber am Ende zählt das Ergebnis. Wir betrachten Weltarchitektur als vollendetes Objekt. Wir wissen oft nicht, wie viele Zweifel und Konflikte es auf dem Weg dorthin gab. Deshalb ist das Wichtigste: Mut zu haben. Wenn ihr davon überzeugt seid, dass es richtig ist, bleibt hartnäckig. Früher oder später zahlt sich das aus ■

Незламне суспільство

На мисі Рока — «там, де закінчується земля і починається море», як писав португальський поет Луїш де Камойнш, — Оксана сказала «так», коли Тарас зробив їй пропозицію. Згодом він жартував, що освідчився наступного дня після її дня народження — про всяк випадок, якщо вона відповість «ні». Оксана давно мріє повернутися до цього місця. Та коли вони з чоловіком знову зможуть туди поїхати — невідомо.

Від початку повномасштабного російського вторгнення волонтери як тільки можуть підтримують армію. Вони виготовляють окопні свічки й бальзами, що зіграють бійців у бліндажах, готують сухі пайки. А в легендарній Пороховій вежі (у фейсбуці *By_Porokhova*) у Львові волонтери створюють маскувальні сітки, костюми та чохли для шоломів.

Морозного дня у засніженому Львові волонтери збираються в непомітній будівлі 1911-го року. Зовні ніщо не вказує на важливість роботи, що відбувається всередині. Темно-червоні сходи ведуть нагору, стіни прикрашають дитячі малюнки — на одному з них батьки тримають парасольку над дітьми, захищаючи їх від дощу. У залі на другому поверсі лежать маскувальні сітки, які вже готові до відправлення на фронт. Дерев'яні рами, на яких їх плетуть, прикрашені гірляндами. Невелика ялинка з синьо-жовтими кульками стоїть у золотистій гільзі від снаряда. У повітрі звучить різдвяна музика. Сітки тут виготовляють люди різного віку, але помітно одне: більшість волонтерів — жінки.

Оксані 34 роки. Вона розповідає, що почала волонтерити ще до того, як її чоловік пішов до війська: «Я приходила сюди щодня, бо хотіла підтримати наших військових». У липні 2024-го року Тарас став до лав армії. Як і багато українських солдатів, він не мав військового досвіду — керував насосним заводом у Харкові. Після початку вторгнення подружжя заснувало нове підприємство у Львові. Тепер Оксана керує ним сама. У перший рік служби вони не бачилися взагалі — його підрозділ перебував у надзвичайно небезпечному районі, і ротації були неможливі. Лише згодом Оксана разом із донькою поїхала до прифронтового міста, щоб зустрітися з чоловіком. «Місця, де ми побачилися після року розлуки, більше не існує. Воно зараз під російською окупацією», — тихо додає вона.

Фото надано Оксаною та Тарасом

ТЕКСТ ТА ФОТО: КАТРІН ФРАНЦІСКА БЕК
ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ: КСЕНІЯ ФУКС

47-річна Світлана — одна з координаторок центру. Вона з перших днів вторгнення плете сітки, допомагає з виготовленням дронів і збирає пожертви для фронту. Її чоловік також служить. «Я хочу бачити свою країну вільною від окупантів, — каже вона. — Донатити — це обов'язково. Але є ще робота, яку потрібно виконувати». Особливо її зворушують повідомлення від військових. Одному солдатowi вона написала: «Бережи себе», — а у відповідь отримала: «Ми бережемо вас». Інший сказав: «Ви даєте нам сітки, а ми вам — перемогу». Для Світлани ці слова — підтримка у хвилини виснаження. «Іноді хочеться все кинути. Але мене тримає наша спільнота і розуміння, що бійцям на фронті ще важче».

Оксана зізнається: їй довго здавалося, що вона не має права скаржитися, адже її чоловікові значно важче. Та згодом вона дозволила собі визнати: життя, яке вона веде сама, теж непросте.

65-річна Ніна приходиться до центру щодня — «з восьмої ранку до восьмої вечора». У невеличкому куточку вона облаштувала свій «другий дім». На столі — дитячі пороби. Складається враження, що без Ніни цей куточок був би неповним. Вона регулярно отримує відгуки від військових про якість сіток. Один із них розповів, що накрив танк їхньою сіткою перед тим, як відійти в ліс. Повернувшись, військові спершу подумали, що танк зник — настільки добре він був замаскований. «Наші сітки ховають техніку так, що її неможливо побачити», — з гордістю каже Ніна. Вона згадує й іншу історію: солдат тікав через відкрите поле, за ним летів російський дрон. Не маючи де сховатися, він ліг на землю й накрився маскувальною сіткою. Дрон пролетів повз, не помітивши його. «Ми рятуємо їхні життя, щоб вони могли врятувати наші», — говорить Ніна.

Після завершення чергової сітки волонтери співають гімн України — як символ підтримки для тих, хто на фронті. Дехто йде додому, а хтось одразу починає нову роботу. Ніна повертається до свого столу й готує наступні смуги тканини.

Оксана цього дня не приходиться — вона проводить час із донькою. Поки чоловік захищає країну, вона без нарікань піклується про дитину й бізнес. Коли вони знову побачаться? «Сподіваюся, у лютому 2026-го року. Раніше ми щороку на мій день народження їздили до Португалії. Тепер хочемо показати доньці місце, де Тарас зробив мені пропозицію».

Так постає обличчя незламного суспільства — у щоденній, тихій праці жінок, які тримають тил, поки їхні близькі тримають фронт.

У лютому 2026 року сім'я змогла поїхати до Португалії. Оксана пише: «Ми провели чудові канікули разом. Так, як ми давно мріяли. Ми показали нашій дочці Португалію та мис Рока, де Тарас зробив мені пропозицію руки і серця. Ми цінуємо кожну мить»

Standhafte Gesellschaft

In Cabo da Roca, „wo die Erde endet und das Meer beginnt“, wie der portugiesische Dichter Luís Vaz de Camões diese Küstenregion einst beschrieb, sagte Oksana „Ja“, als Taras um ihre Hand anhielt. Taras habe ihr, wie er ihr später etwas scherzhaft erzählt, den Heiratsantrag bewusst einen Tag nach ihrem Geburtstag gemacht, für den Fall, dass sie „Nein“ sage. Sie träume schon lange davon, an diesen Ort zurückzukehren; wann sie gemeinsam mit ihrem Mann wieder dorthin reisen könne, sei jedoch ungewiss.

Seit Beginn der russischen Völlinvasion unterstützen Freiwillige in allen ukrainischen Städten die von hier stammenden Militäreinheiten; ihr Engagement reicht von der Herstellung von Kerzen und Balsamen, die Soldaten in den Schützengräben wärmen sollen, bis hin zu Trockenmahlzeiten für die Front. Im *By_Porokhova-Zentrum* in Lwiw stellen Freiwillige Tarnnetze, Ghillie-Anzüge und Helmüberzüge her, um Soldaten und Ausrüstung zu schützen. Es ist ein eiskalter Nachmittag im verschneiten Lwiw. Freiwillige versammeln sich in einem unscheinbaren Gebäude aus dem Jahr 1911. Von außen gibt es kaum einen Hinweis auf die wichtige Arbeit, die darin geleistet wird. Eine dunkelrote Treppe führt zwei Stockwerke hinauf. An den Wänden des Treppenhauses hängen Kinderzeichnungen. Eine zeigt, wie Eltern ihre beiden Kinder mit einem Regenschirm vor dem Regen schützen. Oben angekommen sind gestapelte Tarnnetze zu sehen, bereit für den Transport an die Front. Die Holzrahmen, an denen sie gefertigt werden, sind mit Lichterketten dekoriert. Ein kleiner Weihnachtsbaum mit blau-gelben Kugeln steht in einem goldfarbenen Gehäuse, einer leeren HE D-30-Treibladungshülse, während im Hintergrund „Santa Claus Is Coming to Town“ spielt. Ein Blick durch den Raum zeigt, dass diese Netze von Freiwilligen jeden Alters hergestellt werden, wobei eines auffällt: Die Mehrheit der ukrainischen Freiwilligen sind Frauen.

Oksana, 34, erklärt, dass sie bereits vor dem Eintritt ihres Mannes in die Armee als Freiwillige in diesem Zentrum gearbeitet habe: „Ich war jeden Tag hier, weil ich unsere Soldaten unterstützen wollte“. Im Juli 2024 trat ihr Mann den Militärdienst an. Wie viele ukrainische Soldaten hatte auch er keine

militärische Erfahrung und leitete eine Pumpenfabrik in Charkiw. Nach Beginn der Völlinvasion haben sie ein neues Unternehmen in Lwiw gegründet. Seit ihr Mann beim Militär ist, leitet sie das Unternehmen.

Wann war ihr erstes Wiedersehen nach seinem Eintritt in das Militär? „Im ersten Dienstjahr haben wir uns überhaupt nicht gesehen. Zu dieser Zeit war es nicht möglich, Soldaten zu rotieren, da er in einem sehr gefährlichen Gebiet stationiert war.“ Sie erzählt, dass sie mit ihrer Tochter in eine frontnahe Stadt gereist sei, um ihren Mann wiederzusehen. Sichtlich bewegt fügt Oksana hinzu: „Der Ort, an dem wir uns nach einem Jahr Trennung wiedertrafen, existiert nicht mehr. Er steht jetzt unter russischer Besetzung.“

Svitlana, 47, gehört zu den Koordinatorinnen des Zentrums. Sie berichtet, dass sie seit Beginn der russischen Völlinvasion Tarnnetze herstelle, Drohnen anfertige und Spenden sammle, um Soldaten an der Front zu unterstützen. Wie der Ehemann von Oksana ist auch ihr Mann beim Militär. Was sie motiviert, sich ehrenamtlich zu engagieren? „Meine Motivation ist es, mein Land frei von Besatzern zu sehen. Ich weiß, dass ich mehr tun kann, als nur regelmäßig zu spenden; das ist jetzt ein Muss. Aber es gibt weitere Arbeit, die getan werden muss, weil das Militär sie benötigt.“

Gab es eine Nachricht von Soldaten, die sie besonders berührt hat? „Ich erinnere mich, dass ich, wie so oft, einem Soldaten geschrieben habe: ‚Pass auf dich auf‘, worauf er antwortete: ‚Wir passen auf dich auf.‘ Ein anderer Soldat habe ich geschrieben: ‚Ihr gebt uns die Netze und wir geben euch den Sieg. Das war sehr bewegend.‘ Nachrichten von ihrem Mann seien für sie von besonderer Bedeutung; auch für ihn hätten sie bereits Netze hergestellt. Svitlana merkt an, dass sie manchmal von Erschöpfung geplagt sei: „In diesen Momenten möchte ich aufgeben und gar nichts mehr tun. Aber ich werde sehr stark von meinen Freunden und unserer Freiwilligengemeinschaft unterstützt.“ Auch helfe ihr das Bewusstsein, dass die Soldaten, die täglich ihre Gesundheit auf Spiel setzen und ihr Leben riskieren, noch erschöpfter seien.

Ähnlich bescheiden äußert Oksana, dass ihr Leben im Vergleich zu dem ihres Mannes leichter sei, sie sich nicht beklagen dürfe; zugleich habe sie jedoch erkannt, dass auch sie das Recht habe, ihr Leben, das sie nun alleine führt, als schwer zu empfinden.

TEXT UND FOTO: KATHRIN FRANZISKA BECK

#всебудетельблау

gel[:b]lau, #39

/44-45/

TEXT: IRYNA YAVORSKA • FOTOS: SAVED/UACTIVE • AUS DEM UKRAINISCHEN: OLENA LUZANOVA

ЯК УКРАЇНСЬКІ ПІДЛІТКИ ДОЛУЧАЮТЬСЯ ДО ВІДБУДОВИ СВОЇХ ГРОМАД ПІД ЧАС ВІЙНИ

WIE UKRAINISCHE JUGENDLICHE WÄHREND DES KRIEGES IHRE GEMEINDEN WIEDERAUFBAUEN

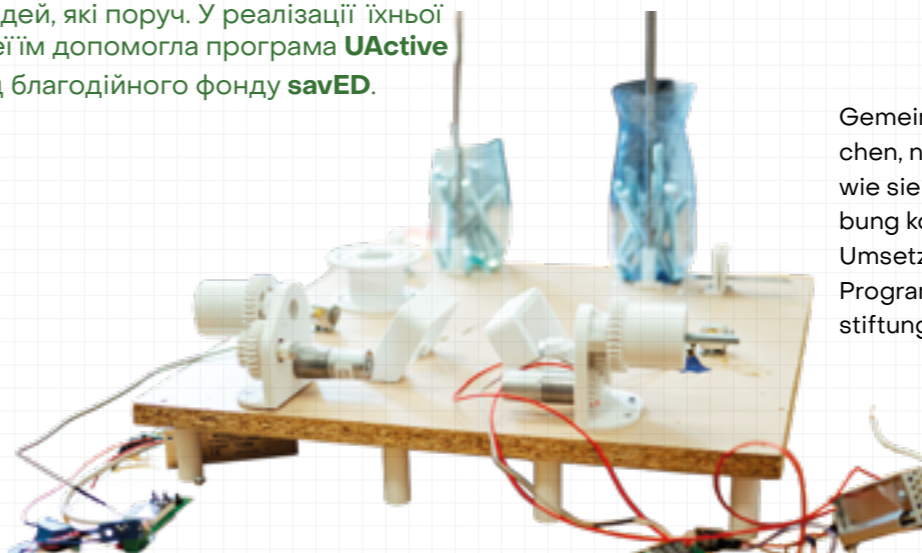

„Після звільнення моєї громади від окупантів у 2022 я побачив руйнування у своєму селі: заміновані поля, зруйновані будинки та мою пошкоджену школу. У той день, коли я побачив ці жахливі речі, я вирішив, що хочу допомогти своїй громаді та односельчанам”, — розповідає одинадцятикласник Тарас, який мешкає на Київщині.

„Nach der Befreiung meiner Gemeinde 2022 von den Besatzern, sah ich die Zerstörung: verminte Felder, zerstörte Häuser und meine beschädigte Schule. An dem Tag, an dem ich diese schrecklichen Dinge sah, beschloss ich, meiner Gemeinde und meinen Mitbewohnern im Dorf zu helfen“, erzählt der Elftklässler Taras, der in der Oblast Kyjiw lebt.

Команда підлітків почала шукати спосіб зробити щось корисне для людей, які поруч. У реалізації їхньої ідеї їм допомогла програма **UActive** від благодійного фонду **savED**.

Gemeinsam begannen die Jugendlichen, nach einer Möglichkeit zu suchen, wie sie den Menschen in ihrer Umgebung konkret helfen könnten. Bei der Umsetzung ihrer Idee half ihnen das Programm **UActive** der Wohltätigkeitsstiftung **savED**.

Auch Nina, 65, engagiert sich für ukrainische Soldaten. Sie erzählt, dass sie jeden Tag hier sei, „von acht Uhr morgens bis acht Uhr abends“. Sie hat sich in einer kleinen Ecke im Raum eingerichtet, sagt: „Hier ist mein zweites Zuhause“. Auf ihrem Schreibtisch liegen Bastelarbeiten von Kindern der Freiwilligen. Es wirkt, als wäre diese Ecke ohne Nina nicht vollständig. Sie berichtet, dass sie von den Soldaten regelmäßig Feedback zur Qualität der Netze erhalte: „Soldaten haben mir erzählt, dass sie ihren Panzer mit unserem Netz abgedeckt haben, bevor sie für eine Raucherpause in den Wald gegangen sind. Als sie zurückkamen, dachten sie, ihr Panzer sei gestohlen worden, weil sie ihn nirgendwo sehen konnten.“ Sichtlich stolz ergängt sie: „Die Netze verstecken die Panzer so gut“.

Was ihre größte Motivation ist? „Wir retten ihr Leben, damit sie unseres retten.“ Sie erklärt, dass die Netze nicht nur Waffen und Panzer, sondern auch Menschenleben schützen. „Ein Soldat erzählte mir einmal, dass er über ein offenes Feld rannte und von einer russischen Drohne verfolgt wurde. Er wusste nicht, wo er sich verstecken sollte, da keine Deckung in Sicht war. Er beschloss, sich auf den Boden zu legen und sich unter unserem Netz zu verstecken. Die Drohne flog über ihn hinweg, ohne ihn zu entdecken“.

Am nächsten Tag singen die Freiwilligen nach Fertigstellung eines Tarnnetzes gemeinsam die ukrainische Nationalhymne; ein Ritual, das den Soldaten an der Front Glück bringen soll. Während einige danach die Arbeit beenden, sind andere bereits wieder aktiv. Auch Nina sitzt wieder an ihrem Tisch in der Ecke und bereitet die nächsten Tarnstreifen vor. Oksana hingegen erscheint heute nicht, um mehr Zeit mit ihrer Tochter zu verbringen. Während ihr Mann das Land verteidigt, kümmert sie sich, ohne zu klagen, um das gemeinsame Kind und das Unternehmen. Wann sie sich wiedersehen können? „Ich hoffe im Februar 2026. Früher sind wir jedes Jahr an meinem Geburtstag nach Portugal gereist. Jetzt wollen wir unserer Tochter den Ort zeigen, an dem Taras mir einen Heiratsantrag gemacht hat“.

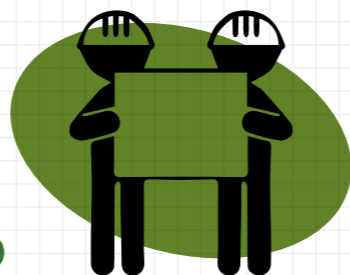
Im Februar 2026 konnte die Familie tatsächlich nach Portugal reisen. Oksana schreibt: „Wir haben einen wunderbaren Urlaub zusammen verbracht. So, wie wir es uns schon lange erträumt hatten. Wir haben unserer Tochter Portugal und Cabo da Roca gezeigt. Wir schätzen jeden Moment“

Foto: Oksana & Taras

ПРО ФОНД savED

Фонд був заснований влітку 2022 року — коли від російської окупації звільнили Київщину та Чернігівщину. Вже у той час багато шкіл було пошкоджено або зруйновано, тисячі дітей втратили можливість навчатися у звичних умовах. Від самого початку своєї роботи **savED** зосередився на підтримці громад, які найбільше постраждали від бойових дій, допомагаючи їм відновлювати освітню інфраструктуру та створювати нові можливості для дітей і молоді.

Однією з ключових програм фонду стала **UActive** — освітня ініціатива для підлітків із прифронтових та постраждалих від війни регіонів. Її мета — допомогти молодим людям повірити у власні сили та навчити їх створювати корисні зміни у своїх громадах. Програму співініціювала американська неурядова організація **Spirit of America**, яка разом із іншими міжнародними партнерами підтримує її реалізацію в українських регіонах. Під час навчання учасники програми опановують навички розробки власних суспільно корисних ініціатив — від ідеї до практичної реалізації. Підлітки вчать працювати в командах, аналізувати потреби громади, планувати проекти, знаходити партнерів та презентувати свої рішення. Наприкінці програми частина команд отримує фінансову підтримку — гранти у розмірі 5 тисяч доларів — для реалізації своїх ідей. Для багатьох підлітків це стає першим досвідом створення справжнього соціального проекту.

DIE STIFTUNG savED

Die Stiftung wurde im Sommer 2022 gegründet – zu einem Zeitpunkt, als die Oblast Kyjiw und Tschernihiw von der russischen Besatzung befreit wurden. Bereits damals waren viele Schulen beschädigt oder vollständig zerstört, und Tausende von Kindern hatten die Möglichkeit verloren, unter gewohnten Bedingungen zu lernen. Von Beginn an konzentrierte sich **savED** auf die Unterstützung von Gemeinden, die besonders stark von den Kampfhandlungen betroffen waren, und half ihnen dabei, die Bildungsinfrastruktur wiederaufzubauen und neue Perspektiven für Kinder und Jugendliche zu schaffen.

Eines der zentralen Programme der Stiftung ist **UActive** – eine Bildungsinitiative für Jugendliche aus frontnahen und vom Krieg betroffenen Regionen. Ihr Ziel besteht darin, junge Menschen darin zu bestärken, an ihre eigenen Fähigkeiten zu glauben und aktiv positive Veränderungen in ihren Gemeinden anzustoßen. Das Programm wurde gemeinsam mit der amerikanischen Nichtregierungsorganisation **Spirit of America** initiiert, die zusammen mit anderen internationalen Partnern die Umsetzung in ukrainischen Regionen unterstützt.

Während ihrer Teilnahme am Programm erwerben die Jugendlichen die notwendigen Kompetenzen zur Entwicklung eigener gesellschaftlich relevanten Initiativen – von der Idee bis zur praktischen Umsetzung. Sie lernen, in Teams zu arbeiten, die Bedürfnisse ihrer Gemeinde zu analysieren, Projekte zu planen, Partner zu gewinnen und ihre Lösungen zu präsentieren. Am Ende des Programms erhält ein Teil der Teams finanzielle Unterstützung – Zuschüsse in Höhe von 5.000 US-Dollar, um ihre Ideen umzusetzen. Für viele Jugendliche ist dies die erste Erfahrung von Entwicklung eines echten sozialen Projekts.

За попередні сезони учасники **UActive** вже реалізували десятки ініціатив у своїх громадах. Серед них — створення алеї пам'яті полеглих воїнів, відкриття кінопростору та школи створення фільмів для молоді, облаштування неформального молодіжного простору-ідальні у стилі Гаррі Поттера, а також відновлення парків і спортивних майданчиків.

«Будь-яку справу, проект чи ідею, які ми втілюємо у фонді, ми розглядаємо крізь призму цінності „Україна. Творити майбутнє вдома“. Коли ми проводимо опитування серед молодих людей, майже завжди чуємо одну й ту саму думку: для них важливо долучитися до допомоги Україні — у будь-який спосіб, який їм доступний. Молодь прагне відчувати свою причетність до змін. Адже особисте благо неможливе без спільного», — розповідає Христина Кащук, керівниця молодіжного напрямку благодійного фонду **savED**.

In den vergangenen Programmzyklen haben die Teilnehmerinnen und Teilnehmer von **UActive** bereits Dutzende Initiativen in ihren Gemeinden umgesetzt. Dazu zählen unter anderem die Anlage einer Allee zum Gedenken an gefallene Soldaten, die Eröffnung eines Kinoraums sowie einer Filmschule für Jugendliche, die Gestaltung eines informellen Jugendtreffpunkts mit Essbereich im Stil von Harry Potter sowie die Wiederherstellung von Parks und Sportplätzen.

„Jede Aufgabe, jedes Projekt oder jede Idee, die wir in der Stiftung umsetzen, betrachten wir im Licht unseres Leitmotivs: ‚Ukraine. Zukunft zu Hause gestalten‘. Wenn wir Umfragen unter jungen Menschen durchführen, hören wir fast immer denselben Gedanken: Für sie ist es wichtig, sich an der Unterstützung der Ukraine zu beteiligen – auf jede mögliche Weise: Die Jugend möchte spüren, dass sie an Veränderungen beteiligt ist. Denn persönliches Wohlergehen ist ohne das Wohl der Gemeinschaft kaum denkbar“, erzählt Chrystyna Kaschtschuk, Leiterin des Jugendbereichs der Wohltätigkeitsstiftung **savED**.

ЕКО-БАКИ ДЛЯ ГРОМАДИ

Одним із прикладів такої ініціативності стала команда підлітків з Шпитьок, що на Київщині. У 2024 році вони долучились до **UActive**. Перш ніж розпочати власний проект, вони вирішили дослідити, яка проблема є найактуальнішою для їхнього селища.

«Ми провели опитування серед мешканців громади і зрозуміли, що питання екології є одним із найбільш нагальних. У нас критично не вистачало смітников, а через недостатню обізнаність людей дрібне сміття часто опинялося на узбіччях», — розповідає учасниця команди **SKIF** Софія Кочерешко. Саме тоді підлітки вирішили створити власне рішення. *«Ми почали друкувати еко-баки, використовуючи пластик із перероблених пляшок. Таким чином ми даємо друге життя звичайному пластику і водночас зменшуємо забруднення у нашій громаді»,* — пояснює Софія.

ÖKO-BEHÄLTER FÜR DIE GEMEINDE

Ein Beispiel für eine solche Initiative ist ein Team von Jugendlichen aus Schpytky in der Oblast Kyjiw. Im Jahr 2024 nahmen sie am Programm **UActive** teil. Bevor sie ihr eigenes Projekt starteten, beschlossen sie zunächst zu untersuchen, welches Problem für ihre Ortschaft am dringendsten ist. *„Wir haben eine Umfrage unter den Bewohnern unserer Gemeinde durchgeführt und festgestellt, dass Umweltfragen zu den dringendsten zählen. Es mangelte erheblich an Mülleimern, und aufgrund eines geringen Umweltbewusstseins landete kleiner Müll oft am Straßenrand“,* erzählt Sofija Kochereschko. In diesem Moment beschlossen die Jugendlichen, eine eigene Lösung zu entwickeln. *„Wir begannen, Öko-Behälter zu drucken, indem wir Plastik aus recycelten Flaschen verwenden. So geben wir gewöhnlichem Plastik ein zweites Leben und verringern gleichzeitig die Verschmutzung in unserer Gemeinde“,* erklärt Sofija.

АНТИСТРЕСИ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ

Паралельно підлітки розвивали й інші ідеї. Спочатку 3D-принтери використовувалися для навчання та експериментів.

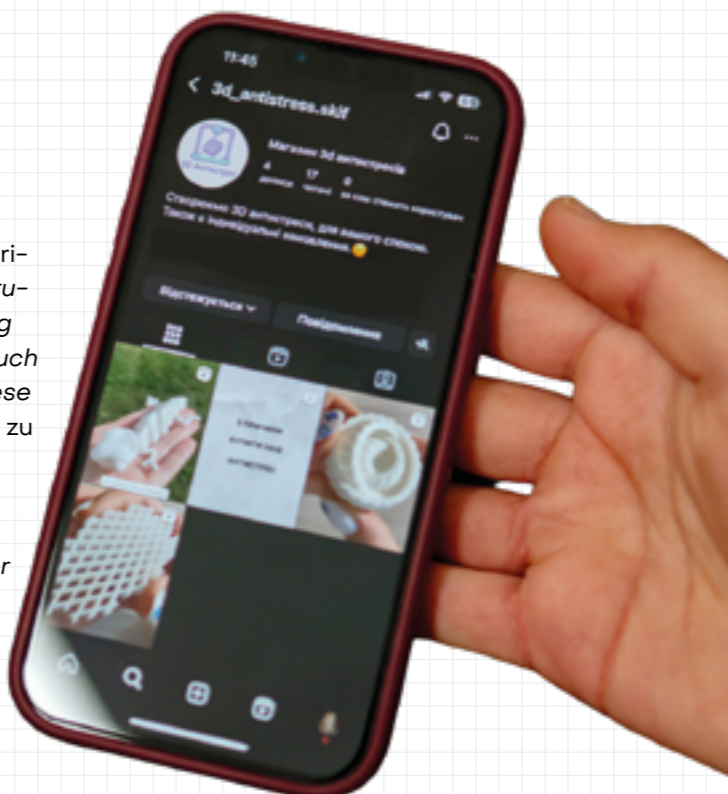
«Ми почали друкувати іграшки-антистреси просто для розваги та щоб отримати досвід роботи з принтерами. Але згодом зрозуміли, що можемо допомагати військовим на реабілітації, передаючи їм ці антистреси», — каже Тарас, учасник команди SKIF. Щоб підтримати ініціативу, підлітки навіть створили власний Instagram-магазин, де кожен охочий може придбати їхні вироби. «Всі мешканці громади нас підтримують, наприклад, люди приносять нам пляшки на переробку або поширюють інформацію про наш онлайн-магазин. Також ми співпрацюємо з місцевою владою для збору сміття та очищення нашого села», — додає Тарас.

ANTI-STRESS-SPIELZEUGE FÜR DIE SOLDATEN

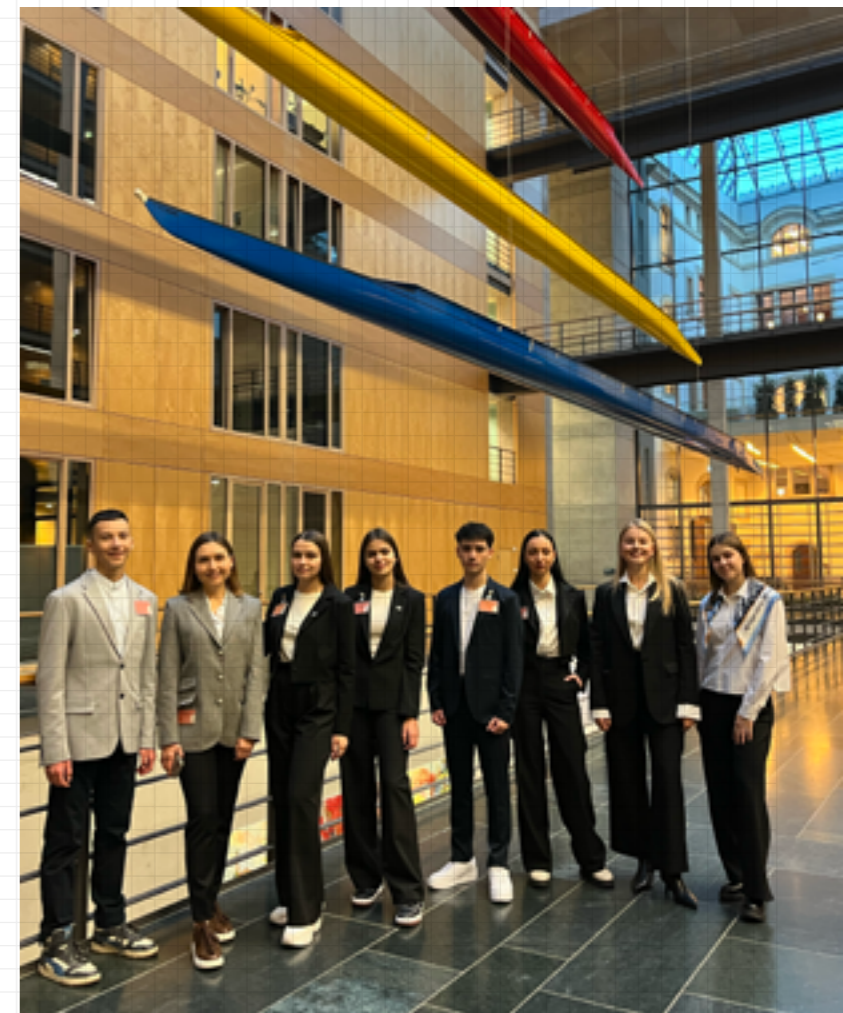
Parallel dazu entwickelten die Jugendlichen auch weitere Ideen. Zunächst wurden die 3D-Drucker vor allem zum Lernen und Experimentieren genutzt. „Wir begannen, Anti-Stress-Spielzeuge zu drucken – zunächst einfach zum Spaß und um Erfahrung im Umgang mit Druckern zu sammeln. Doch später erkannten wir, dass wir auch Soldaten in der Rehabilitation helfen können, indem wir ihnen diese Anti-Stress-Spielzeuge übergeben“, sagt Taras. Um ihre Initiative zu unterstützen, gründeten die Jugendlichen sogar einen eigenen Instagram-Shop, in dem Interessierte ihre Produkte erwerben können. „Alle Bewohner unserer Gemeinde unterstützen uns – zum Beispiel, indem sie uns Flaschen zum Recycling bringen oder Informationen über unseren Online-Shop verbreiten. Außerdem arbeiten wir mit der lokalen Verwaltung zusammen, um Müll zu sammeln und unser Dorf sauber zu halten“, fügt Taras hinzu.

У майбутньому підлітки планують розширювати свою діяльність. «Ми хочемо відкрити гурток 3D-моделювання, де діти зможуть створювати власні моделі, а потім втілювати їх у життя, використовуючи перероблений пластик», — каже Олександр Мороз, учасник команди.

In die Zukunft planen die Jugendlichen, ihre Aktivitäten weiter auszubauen. „Wir möchten einen Kurs für 3D-Modellierung eröffnen, in dem Kinder eigene Modelle entwerfen und sie anschließend mit recyceltem Plastik zum Leben erwecken können“, sagt Oleksandr Moros, Mitglied des Teams.

Сьогодні підлітки активно беруть участь у громадському житті своєї громади та представляють свої ініціативи навіть за кордоном. Так, учасники команди Софія та Тарас відвідали Німеччину, де мали низку зустрічей із представниками влади та громадськими діячами. Перша зустріч відбулася з представниками Міністерства закордонних справ Німеччини та Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку. Протягом години учасники ділилися своїм досвідом життя в Україні під час повномасштабного вторгнення, розповідали про власні проекти та обговорювали виклики, з якими стикаються українські громади. На завершення зустрічі Софія та Тарас подарували представникам міністерств антистрес-іграшки, надруковані на 3D-принтері, створені їхньою командою. Для самих підлітків ця поїздка стала можливістю показати світові, що українська молодь уже сьогодні активно змінює своє життя та громади. «Україні ще доведеться багато відбудувати після війни, і наша команда вже почала це робити. Своєю роботою ми хочемо показати світові, що Україна сильна, а українська молодь здатна діяти навіть у найскладніших умовах», — підсумовує Тарас ■

Heute beteiligen sich die Jugendlichen aktiv am gesellschaftlichen Leben ihrer Gemeinde und präsentieren ihre Initiativen sogar international. So reisten die Teammitglieder Sofija und Taras nach Deutschland, wo sie eine Reihe von Treffen mit Vertretern der Politik und der Zivilgesellschaft hatten.

Das erste Treffen fand mit Vertreterinnen und Vertretern des deutschen Auswärtigen Amtes sowie des Bundesministeriums für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung statt. Eine Stunde lang berichteten die Jugendlichen über ihre Erfahrungen des Lebens in der Ukraine während des Krieges, erzählten von ihren eigenen Projekten und diskutierten die Herausforderungen, mit denen ukrainische Gemeinden konfrontiert sind.

Zum Abschluss überreichten Sofija und Taras den Vertreterinnen und Vertretern der Ministerien Anti-Stress-Spielzeuge, die auf einem 3D-Drucker hergestellt und von ihrem Team entwickelt worden waren.

Für die Jugendlichen selbst bot diese Reise die Gelegenheit, zu zeigen, dass die ukrainische Jugend bereits heute aktiv ihr Leben und ihre Gemeinden gestaltet.

„Die Ukraine wird nach dem Krieg noch vieles wiederaufbauen müssen – und unser Team hat bereits damit begonnen. Mit unserer Arbeit wollen wir der Welt zeigen, dass die Ukraine stark ist und dass die ukrainische Jugend auch unter schwierigsten Bedingungen handeln kann“, fasst Taras zusammen ■

ТРОХИ КИЄВА ПОСЕРЕД БЕРЛІНА

Текст та фото: Афіна Альбрехт

Трохи Києва посеред Берліна? Виявляється, це можливо. З 2023 року в німецькій столиці відбувається масштабна подія «Safe Kyiv», яка збирає людей з усієї Німеччини, сусідніх країн і, звісно, з України. Організатором виступає Фонд Конрада Аденауера разом із численними партнерськими організаціями.

«Safe Kyiv» — це простір, в якому перетинаються громадянське суспільство, політика й економіка, щоб разом обговорювати підтримку та відкривати для себе Україну — через виставки, фільми, книжки й музику, а також через кухню й моду.

Умовно захід можна поділити на 16 тематичних зон із паралельними програмами: панельні дискусії та покази фільмів у кінозалах, простори для воркшопів і виставок, зони для книжок, презентацій і видавництва.

Щороку вибір тем і форматів стає дедалі різноманітнішим. Так, цього року поряд із фільмами й дискусіями можна було, наприклад, навчитися збирати дрони або дізнатися більше про національні

меншини України: месхетинських турків із Васюківки, ромів із Торецька, шведів із Зміївки, надазовських греків із Маріуполя, євреїв із Харкова та кримських татар із Криму. Особливий стенд цього року представили саме кримські татари — із запашною кавою та традиційною випічкою. А наприкінці дня відбувся цілий кримський вечір, організований кримськотатарським культурним центром «KERMEN» та SHUM Rave — з музикою, мистецтвом і відчутними нотами ностальгії та надії.

Також і ми мали змогу представити на одному зі стендів наш журнал Gel[:b]lau. Цього року нам виповнюється **десять років** — десять років волонтерської праці та відданості.

Фото: Ілона Гавронська

“ АНАСТАСІЯ ПЕТРОВА, BEETROOT ACADEMY

«Для мене Safe Kyiv — це насамперед простір зустрічей: можливість побачити важливих партнерів, познайомитися з новими людьми та почути інсайти, яких не знайдеш у панельних дискусіях. Через щільний графік на панелях майже не було часу ходити між залами, тому особливо цінними стали розмови в кулуарах — саме там я взяла для себе найбільше. Надзвичайно важливо було поспілкуватися з представниками сил оборони та виробниками дронів: такі зустрічі дуже повертають у реальність і нагадують, для чого ми працюємо. У Beetroot Academy ми плануємо посилювати напрям defence-tech навчання і вже запустили кілька курсів для підготовки спеціалістів у цій сфері. Також мене надихнули проекти розвитку громад —адже справжній вплив починається на локальному рівні. Особливо цікаво було дізнатися більше про ідею Social Bonds Фонду Роберта Боша у партнерстві з The Possible. Загалом вражає, що подія привертає дедалі більше політичної уваги: цього року її навіть відвідав федеральний канцлер. Це підсилює голоси громадянського суспільства, міжнародних організацій і сил оборони, які найкраще розуміють реальні потреби України».

“ МАРКУС ЛЮКС, ФОНД РОБЕРТА БОША

«Особливо мене вразили дві речі: по-перше, незмінно великий інтерес до заходу. Це показує, що попри відчутну втому в німецькому суспільстві підтримка України та готовність до співпраці залишаються дуже сильними. По-друге, надзвичайна широта тем — від пам'яті до стійкості, від відновлення до реконструкції. Вони відображають складність і одночасність процесів, які сьогодні переживає українське суспільство. Для нас, німецьких учасників, це означає насамперед необхідність виходити за межі власних бульбашок і ширше показувати інноваційний потенціал України».

ЛЮБОВ СМОЛЬСЬКА, SUSTAIN UKRAINE E. V.

«Safe Kyiv надихає передусім енергією та життєвою силою українців. Дуже цінними були інсайти щодо моделей соціального бізнесу, а також співпраця з партнерами — такими як Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), Robert Bosch Stiftung та Network of Local Philanthropy Development. Обмін із нинішніми партнерами та підтримкою ще раз показав, наскільки важливими є сильні мережі для громадських організацій. На місці нам вдалося знайти нові синергії у сфері сталої енергетики та соціальної діяльності, а також поділитися доступними ресурсами.»

В Україні сьогодні вирішується майбутнє миру та безпеки всієї Європи. Фонд Конрада Аденауера послідовно виступає за свободу і мир у Європі — і «Safe Kyiv» є одним із проявів цієї позиції. Насильство проти кордонів і руйнування системи безпеки не можуть бути прийнятими. «Safe Kyiv» нагадує про це й тримає тему України в центрі уваги. Щороку це підкреслює й гасло події. Цього разу воно звучало так: **Freedom Must Win (Свобода має перемогти)**. Що буде наступного року? Хочеться вірити, що там збереться ще більше людей із важливими ідеями. А ще краще, якщо ми зможемо відсвяткувати сталий мир у нашій рідній Україні ■

Unterwegs auf CAFE KYIV

Text und Fotos: Afina Albrecht

Ein bisschen Kyjiw mitten in Berlin? Geht doch! Seit 2023 findet die großartige Ukraine-Veranstaltung *Cafe Kyiv* in Berlin statt und bringt viele Menschen aus ganz Deutschland, den Nachbarländern und natürlich aus der Ukraine zusammen. Veranstaltet wird das Ganze von der Konrad-Adenauer-Stiftung mit zahlreichen Partnerorganisationen.

Cafe Kyiv ist ein Raum, in dem alle Interessierten und Involvierten mit Ukrainer:innen über Freiheit, Sicherheit und den Wiederaufbau der Ukraine diskutieren können. Hier bündeln sich zivilgesellschaftliches Engagement, Politik und Wirtschaft, um gemeinsam über Unterstützung zu sprechen und mehr über die Ukraine zu erfahren – durch Ausstellungen, Filme, Bücher und Musik sowie durch Küche und Fashion.

Grob lässt sich die Veranstaltung in 16 Bereichen mit parallel laufenden Programmen aufteilen: Podien und Filme in den Kinosälen, Flächen für Workshops

und Ausstellungen, Bereiche für Bücher, Buchvorstellungen und Verlage sowie selbstverständlich die Wagenhalle, in der sich Menschen kennenlernen und vielfältige informelle Gespräche führen können, die oft zu gemeinsamen Vorhaben und Vernetzung führen.

Jedes Jahr werden die Themenauswahl und die Formate vielfältiger. So konnten wir dieses Jahr parallel zu Filmen und Podien auch Drohnen bauen oder mehr über die Minderheiten in der Ukraine lernen: meschettische Türken aus Wasiukiwka, Roma aus Torezk, Schweden aus Zmijiwka, Nordasow-Griechen aus Mariupol, Juden aus Charkiw und Krimtataren aus der Krim. Einen ganz besonderen Stand präsentierten die Krimtataren – mit duftendem Kaffee und Gebäck. Am Ende des Tages fand ein ganzer Krim-Abend statt, organisiert vom Krim-Kulturzentrum „KERMEN“ und SHUM Rave: mit Musik, Kunst und eindeutig Heimweh und Hoffnung.

Auch wir durften an einem Stand unser **Gel[:b]lau** vorstellen. Unser Magazin wird dieses Jahr 10 Jahre alt! Seit zehn Jahren engagieren wir uns ehrenamtlich dafür!

“ ANASTASIA PETROVA, BETROOT ACADEMY

„Für mich ist das *Cafe Kyiv* in erster Linie ein Raum für Begegnungen: eine Möglichkeit, wichtige Partner:innen wiederzusehen, neue Kontakte zu knüpfen und Einblicke zu gewinnen, die man in Podiumsdiskussionen so nicht bekommt. Aufgrund des dichten Programms blieb kaum Zeit, zwischen den Panels zu wechseln, deshalb waren die Gespräche dazwischen für mich besonders wertvoll – genau dort habe ich am meisten mitgenommen. Besonders wichtig war der Austausch mit Vertreter:innen der Verteidigung sowie mit Drohnenherstellern: Solche Gespräche holen einen stark in die Realität zurück und erinnern daran, wofür wir arbeiten. Bei der *Beetroot Academy* planen wir, den Bereich Defence-Tech-Weiterbildung weiter auszubauen, und haben bereits mehrere Kurse gestartet, um Fachkräfte für diesen Sektor auszubilden.“

Ebenso inspirierend waren für mich die Projekte zur Gemeindeentwicklung – Impact beginnt für mich auf lokaler Ebene. Besonders spannend war es, mehr über die Idee von *Social Bonds* der *Bosch-Stiftung* in Partnerschaft mit *The Possible* zu erfahren. Insgesamt ist es beeindruckend zu sehen, dass die Veranstaltung immer mehr politische Aufmerksamkeit erhält – in diesem Jahr war sogar der Bundeskanzler vor Ort. Das stärkt die Stimmen der Zivilgesellschaft, internationaler Organisationen und auch der Verteidigungskräfte, die die realen Bedürfnisse und Herausforderungen am besten kennen.“

“ MARKUS LUX, ROBERT BOSCH STIFTUNG

„Zwei Dinge haben mich besonders beeindruckt: Zum einen das unvermindert große Interesse an der Veranstaltung. Es zeigte mir, dass es trotz der spürbaren Fatigue-Effekte in der deutschen Gesellschaft weiterhin einen ungebrochenen Willen zur Unterstützung und Zusammenarbeit gibt. Zum anderen die enorme Bandbreite der Themen – von *Remembrance* über *Resilience* bis hin zu *Recovery* und *Reconstruction*. Sie spiegelte die Ambiguität und die Gleichzeitigkeit der Prozesse wider, in denen sich die ukrainische Gesellschaft derzeit befindet.“

Für uns, deutsche Akteure, bedeutet das vor allem: Unsere eigene Bubble zu überwinden und das Innovationspotenzial der Ukraine stärker in die öffentliche Wahrnehmung zu bringen.“

“ LIUBOV SMOLSKA, SUSTAIN UKRAINE

Cafe Kyiv war durch den lebendigen und kraftvollen Charakter der Ukrainer:innen besonders inspirierend. Eindrucksvoll fand ich die Einblicke in bestehende Social-Business-Modelle sowie die Zusammenarbeit mit Partnern wie der *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ)*, der *Robert Bosch Stiftung* und dem *Network of Local Philanthropy Development*. Der Austausch mit aktuellen Partnern und Unterstützer:innen hat einmal mehr gezeigt, wie wichtig starke Netzwerke für gemeinnützige Organisationen sind. Vor Ort konnten wir wertvolle Synergien im Bereich nachhaltiger Energieversorgung und sozialen Engagements entdecken und verfügbare Ressourcen miteinander teilen.“

In der Ukraine entscheidet sich die Zukunft der europäischen Friedens- und Sicherheitsordnung. Die Konrad-Adenauer-Stiftung steht für Frieden und Freiheit in Europa und bringt es über *Cafe Kyiv* zum Ausdruck. Gewalt gegen Grenzen und die Schwächung der Sicherheitsarchitektur dürfen nicht hingenommen werden. *Cafe Kyiv* macht darauf aufmerksam und hält das Thema präsent. Die Mottos der Veranstaltungen bekräftigen das. Dieses Jahr war es *Freedom Must Win*. Was kommt nächstes Jahr? Hoffentlich noch mehr großartige Menschen mit den wichtigen Inhalten und am Besten feiern wir dort den nachhaltigen Frieden in unserem Heimatland Ukraine ■

„DER LANGE FEBRUAR“ - EIN DOKUMENTARFILM GIBT BUTSCHA IHRE STIMMEN ZURÜCK

Der Februar 2022 ist für viele Menschen in der Ukraine bis heute nicht zu Ende gegangen. Der Dokumentarfilm **„Der lange Februar“** des Regisseurs **Michael Stadnik** widmet sich genau diesem Gefühl – und den Menschen, die die russische Besatzung der Stadt Butscha überlebt haben. Der 79-minütige Film dokumentiert den Beginn der russischen Vollinvasion, den Alltag unter Okkupation und erzählt persönliche Geschichten von Verlust, Überleben und Erinnerung.

Im Zentrum stehen die Bewohnerinnen und **Bewohner Butschas**, die Hunger, Kälte und ständige Lebensgefahr ertragen mussten. **Stadnik** rekonstruiert ihre Erfahrungen anhand von Interviews, privaten Videoaufnahmen und bisher unveröffentlichtem Material. Diese persönlichen Perspektiven vermitteln einen unmittelbaren Eindruck davon, wie sich der Krieg im Alltag anfühlte – fernab abstrakter Nachrichtenberichte.

Eine der bewegendsten Geschichten ist die des **Chors der St.-Andrij-Kirche**. Während der Besatzung wurden ein Sänger und seine Angehörigen von russischen Soldaten ermordet. Überlebende berichten im Film von ihrem Verlust und davon, wie sie versuchen, mit dem Trauma weiterzuleben. Mitglieder des Chors haben für den Film eigens Musik aufgenommen, die den Dokumentarfilm begleitet und den Opfern eine Stimme verleiht.

Der Film erzählt auch von Menschen, die unter extremen Bedingungen Verantwortung übernahmen. Dazu gehört ein ukrainischer Polizist, der selbst während der Besatzung verdeckt weiterarbeitete. Andere Protagonistinnen und Protagonisten berichten von zerstörten Häusern, vom Verlust von Angehörigen und vom täglichen Kampf um Wasser und Nahrung.

Diese individuellen Erinnerungen fügen sich zu einem kollektiven Zeugnis über Gewalt, Widerstand und menschliche Würde zusammen.

Für Regisseur **Michael Stadnik** ist das Projekt auch eine persönliche Auseinandersetzung. Seine eigenen Verwandten lebten und leben in der Region und waren unmittelbar von den Ereignissen betroffen. Diese Nähe ermöglichte ihm einen Zugang zu Menschen und Geschichten, die zuvor noch nie öffentlich erzählt worden waren. Der Film entstand auf Grundlage mehrjähriger Recherche und Dreharbeiten in den ehemals besetzten Gebieten rund um Kyjiw.

Die Premiere des Films fand in einem besonderen Format statt: zeitgleich im **Filmmuseum Frankfurt** und in einem **Kino in Butscha**. Beide Vorführungen waren per Videolink verbunden und machten die gemeinsame Erinnerung und Solidarität über die Ländergrenzen hinweg sichtbar.

„Der lange Februar“ versteht sich nicht nur als Dokumentation, sondern auch als Erinnerung und Mahnung. Der Film gibt den Opfern ihre Namen und Geschichten zurück und erinnert daran, dass hinter jeder Schlagzeile individuelle Schicksale stehen. Gleichzeitig zeigt er die Widerstandskraft der Menschen, die trotz allem weiterleben.

TEXT: REDAKTION

FOTOS: [HTTPS://MICHAEL-STADNIK.DE/LANGER-FEBRUAR/](https://michael-stadnik.de/lander-februar/)

Der Film wurde und wird in Butscha und der Region bei offiziellen Gedenkveranstaltungen gezeigt. In gekürzter Form soll er auch bei 50. Europarat Sitzung in Straßburg gezeigt (angefragt durch einen ukrainischen Politiker). Er steht außerdem für Vorführungen, Bildungsarbeit und Veranstaltungen zur Verfügung. Organisationen, Initiativen und Bildungseinrichtungen können Screenings anfragen und den Film in ihre Programme aufnehmen ■

KINOTOUR 2026
HOL DEN DOKUMENTARFILM
»DER LANGE FEBRUAR«
IN DEINE STADT!
 Der Film steht Kinos, Vereinen,
 Stiftungen, Museen & anderen
 Organisation für Veranstaltungen
 zur Verfügung.
 Gerne kommt auch der Regisseur
 zum Filmgespräch!
JETZT ANMELDEFORMULAR ANFORDERN
KINOTOUR@LANGER-FEBRUAR.DE
www.langer-februar.de

«ДОВГИЙ ЛЮТИЙ» — ГОЛОСИ БУЧІ, ЩО ПЕРЕЖИЛИ ОКУПАЦІЮ

Лютий 2022-го року для багатьох українців досі не завершився. Документальний фільм **«Довгий лютий»** режисера **Міхаеля Стадніка** присвячений саме цьому відчуттю — і людям, які пережили російську окупацію міста Буча. Стрічка тривалістю 79 хвилин фіксує початок повномасштабного російського вторгнення та повсякдення під окупацією, розповідаючи особисті історії втрати, виживання й пам'яті.

У центрі фільму — мешканці **Бучі**, які були змушені витримати голод, холод і постійну загрозу життю. **Міхаель Стаднік** відтворює їхній досвід через інтерв'ю, приватні відеозаписи та не оприлюднені матеріали. Ці особисті перспективи дають безпосереднє відчуття того, як війна проживається у щоденності — поза абстрактними новинами.

Одна з найболючіших історій — доля **хору церкви Святого Андрія**. Під час окупації російські військові вбили одного зі співаків та його рідних. Ті, хто вижив, розповідають у фільмі про свою втрату й про те, як намагаються жити далі з цією травмою. Спеціально для стрічки учасники хору записали музичний супровід, який звучить у фільмі та повертає жертвам їхній голос.

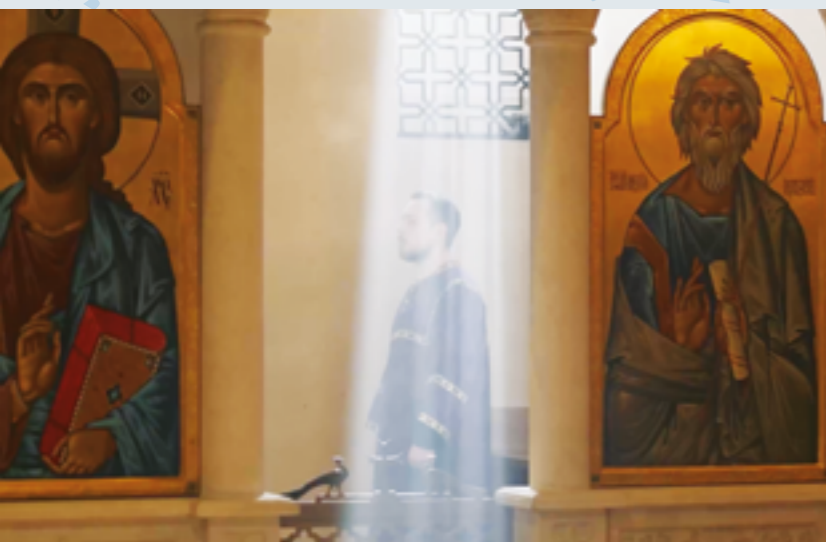
Фільм розповідає і про людей, які в нелюдських умовах брали на себе відповідальність. Серед них — український поліцейський, який навіть під час окупації продовжував працювати під прикриттям. Інші герої та героїні свідчать про зруйновані будинки, втрату близьких і щоденну боротьбу за воду та їжу. Ці індивідуальні спогади складаються у колективне свідчення про насильство, спротив і людську гідність.

Для режисера **Міхаеля Стадніка** цей проєкт є також особистим переживанням і переосмисленням. Його родичі жили та живуть в цьому регіоні й безпосередньо постраждали від подій. Така близькість дала йому змогу отримати доступ до людей і історій, які раніше ніколи не звучали публічно. Фільм створено на основі багаторічних досліджень і зйомок на деокупованих територіях навколо Києва.

Прем'єра стрічки відбулася в особливому форматі: одночасно у **Кіномузеї Франкфурта** та в **кінотеатрі в Бучі**. Обидва покази були поєднані відеозв'язком, що зробило спільну пам'ять і солідарність видимими попри державні кордони.

«Довгий лютий» — це не лише документальне свідчення, а й акт пам'яті та застереження. Фільм повертає жертвам їхні імена й історії та нагадує, що за кожним заголовком стоять конкретні людські долі. Водночас він показує силу людей, які попри все продовжують жити.

Наразі стрічка доступна для показів, освітніх програм і тематичних заходів. Організації, ініціативи та освітні установи можуть замовити показ і включити фільм до своїх програм ■

ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ: КСЕНІЯ ФУКС
ФОТО: [HTTPS://MICHAEL-STADNIK.DE/LANGER-FEBRUAR/](https://michael-stadnik.de/langer-februar/)

UKRAINE MAGIC CUBE

AIMS TO SHOWCASE UKRAINIAN LITERATURE THROUGH MAKING UKRAINIAN WORKS OF LITERATURE ACCESSIBLE ALONGSIDE THEIR LITERARY TRANSLATIONS ON A MULTILINGUAL WEB PLATFORM

250 LITERARY WORKS 3 UKRAINIAN PUBLISHERS
450 TRANSLATIONS 250 EXCERPTS 4 LANGUAGES

Про наш новий літературний проект „Український кубик Рубіка“ ми вже розповідали у випусках #36 та #37. Сьогодні з радістю повідомляємо, що він активно розвивається та поступово набуває завершених обрисів. Цифрова багатомовна веб-антологія стає живим літературним простором, у якому оригінальні українські тексти та їхні переклади співіснують поруч, відкриваючи нові можливості для читання й діалогу.

У межах програми було перекладено уривки творів трьох українських видавництв, а також кілька класичних текстів німецькою, угорською та польською мовами. Мета проекту — представити багатство української літератури міжнародній аудиторії та сприяти міжмовному культурному обміну.

Ми запитали перекладачів проекту: наскільки важливими є такі багатомовні, відкриті цифрові публікації для української літератури та її авторів? Як вони бачать значення програми для міжмовного діалогу? І яким був їхній власний досвід роботи з текстами?

Über unser neues Literaturprojekt „Ukrainischer Zauberwürfel“ haben wir in den Ausgaben #36 und #37 berichtet. Umso mehr freuen wir uns, dass das Projekt nun Gestalt annimmt. Die digitale, mehrsprachige Web-Anthologie entwickelt sich zu einem lebendigen literarischen Raum, in dem ukrainische Originaltexte und ihre Übersetzungen nebeneinanderstehen – zugänglich, dialogisch und international ausgerichtet.

Im Rahmen des Programms wurden Literatúrauszüge von drei ukrainischen Verlagen sowie mehrere klassische Werke ins Deutsche, Ungarische und Polnische übersetzt. Ziel ist es, neue Perspektiven auf die ukrainische Literatur zu eröffnen und ihre Vielfalt über Sprachgrenzen hinweg sichtbar zu machen.

Wir wollten von den Übersetzern des Projekts wissen: Wie wichtig sind solche Veröffentlichungen – also frei zugängliche, digitale Publikationen von Auszügen in mehreren Sprachen – für die ukrainische Literatur und ihre Autorinnen und Autoren? Welche Rolle spielt das Programm für den sprachlichen Austausch? Und welche Erfahrungen haben sie mit den Texten gemacht?

ukrainianliterature.eu
babelmatrixplus.eu

ГАБОР КЕРНЕР

«Перекладацька робота була дуже цікавою, адже протягом кількох місяців я отримав широкий огляд сучасної української літератури — з чим як перекладач зазвичай стикаюся лише фрагментарно. Саме це, на мою думку, може бути корисним і для користувачів багатомовної платформи: тексти допоможуть їм краще орієнтуватися в українській літературі та, можливо, надихнуть на нові перекладацькі ідеї. Надзвичайно важливо й те, що поряд із сучасними творами представлені українські класики, яких раніше майже не перекладали. Водночас саме вони багато в чому формують підґрунтя сучасної української літератури.»

GÁBOR KÖRNER

„Die Übersetzungsarbeit war sehr spannend, weil ich innerhalb weniger Monate einen breiten Überblick über die zeitgenössische ukrainische Literatur gewinnen konnte – etwas, dem ich als Übersetzer sonst nur in einem kleinen Ausschnitt begegne. Genau darin liegt auch der Wert dieser mehrsprachigen Plattform: Sie hilft potenziellen Leserinnen und Lesern, sich in der ukrainischen Literatur zu orientieren und vielleicht Ideen zu entwickeln, welche Bücher in ihre jeweilige Sprache übersetzt werden sollten. Besonders wichtig finde ich zudem, dass neben moderner Literatur auch ukrainische Klassiker vertreten sind, die bei uns bisher kaum übersetzt wurden. Dabei bildet gerade diese klassische Literatur in vieler Hinsicht das Fundament der Gegenwartsliteratur.“

ЯКОБ ВАЛОЦИК

«Як перекладач я вважаю такі програми надзвичайно важливими. Публікація літературних уривків кількома мовами — до того ж у вільному цифровому доступі — підвищує видимість української літератури та відкриває авторам нові читацькі аудиторії. В нинішній ситуації це також потужний культурний сигнал. Працюючи з текстами, я особливо відчув їхню мовну різноманітність і культурну глибину. Водночас переклад уривків завжди залишається фрагментарним: бракує можливості повністю зануритися в цілий твір, що зазвичай є необхідною умовою якісного перекладу. Тому такі тексти певною мірою залишаються work in progress.»

JAKOB WALOSZYK

„Als Übersetzer halte ich solche Programme für sehr wichtig. Die Veröffentlichung von Literaturauszügen in mehreren Sprachen – noch dazu frei zugänglich und digital – schafft Sichtbarkeit für die ukrainische Literatur und eröffnet Autorinnen und Autoren neue Leserkreise. Gerade in der aktuellen Situation ist das auch ein starkes kulturelles Signal. In meiner Arbeit habe ich besonders die sprachliche Vielfalt und kulturelle Tiefe der Texte erlebt. Die Arbeit mit Auszügen bleibt allerdings immer fragmentarisch: Es fehlt die Möglichkeit einer umfassenden Auseinandersetzung mit dem Gesamtwerk – normalerweise eine Grundvoraussetzung für jede Übersetzung. So bleiben die Texte zwangsläufig eine Art Work in Progress, oft ohne abschließende Vollendung.“

МІХАЕЛЬ ПЕТРУХА

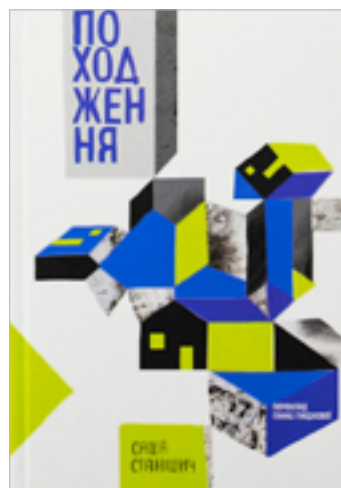
«Проект дає потенційним читачам цілісне уявлення про тематичну та жанрову широту української літератури, яка надто довго залишалася недооціненою. Хотілося б, щоб із цієї ініціативи вирости повноцінні перекладацькі проекти. Для мене найбільшим викликом стала робота з класичними текстами: багато формулювань і лексем не мають усталених відповідників у німецькій мові або фігурують лише як приклади в одномовних словниках. Водночас саме класика доводить, що українська література вже століттями чутливо реагує на художні й суспільні імпульси та залишається багатогранною.»

MICHAEL PIETRUCHA

„Das Projekt bietet potenziellen Leserinnen und Lesern einen umfassenden Einblick in die thematische und stilistische Bandbreite der ukrainischen Literatur, die lange übersehen oder unterschätzt wurde – und das in einer zeitgemäßen Form. Wünschenswert wäre natürlich, dass sich daraus weiterführende Übersetzungsprojekte entwickeln. Für mich als Übersetzer bestand die Herausforderung insbesondere in der Auswahl und Bearbeitung klassischer Texte. Viele Begriffe und Formulierungen haben keine etablierten deutschen Entsprechungen oder erscheinen bislang nur in einsprachigen Wörterbüchern als Beispielzitate. Zugleich zeigen gerade die Klassiker, dass die ukrainische Literatur seit Jahrhunderten künstlerische und gesellschaftliche Entwicklungen aufmerksam begleitet und stets vielfältig geblieben ist.“

Огляд літератури

Ganna
Gnedkova

Саша Станішич

ПОХОДЖЕННЯ

«Choose your own adventure» («Обери собі пригоду») — за цим принципом побудована більшість сучасних комп'ютерних ігор. Хитрий провідник пропонує тобі допомогу: приймеш її чи ні? Відьма простягає тобі зілля: вип'єш чи відмовишся? Новий герой хоче піти в квест із тобою: погодишся чи обереш іншого, більш знайомого тобі персонажа? За кожним таким вибором стоїть розвилка ігрового сюжету, кожен вибір визначає, як історія розвиватиметься далі.

А якщо побудувати за цим принципом книжку? З квестом для оповідача, пройти який заздалегідь неможливо, адже головний «бос» у ній — смерть. Смерть твоєї бабусі Крістини. Цю смерть Саша спочатку намагається випередити, щоб набутися з бабусею подовше, щоб занотувати собі її спогади про Югославію, а відтак — відвернути.

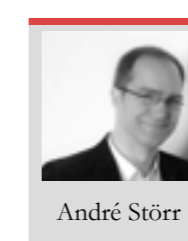
Але відвернути смерть ще нікому не вдавалося. І навіть спогади приречені. Не лише тому, що Югославія зникла з сучасної мапи світу, а й тому, що бабусині спогади зникають один за одним: у бабусі склероз.

Роман «Походження» (видавництво «Комора», переклад із німецької Ганни Гнедкової) — це сповнена світлої іронії розповідь про зникоме, про вибір без вибору, про тугу за втраченим. І під це зникоме, невільно вибране, втрачене можна підставити як Сашин шарф уболівальника югославської «Црвеної Звезди», так і бабусині спогади, і саму бабусю, і взагалі родину, і Батьківщину.

Німецька мова, яку Саша вивчив, коли його сім'я вимушено перебралася до Німеччини, є однією з провідних героїнь роману, якій присвячено багато роздумів Саши й чи не найбільше кумедних історій. Таких історій набереться у кожного мігранта, який учить мову з нуля в чужій країні. І водночас вона — стилістичний прийом. Вона залишена незвичною, непричесаною, інколи ламаною — вона нерідна, а отже, дозволяє собі більше й експериментує частіше, ніж наважилася б, якби нею послуговувався Muttersprachler.

Мабуть, тому ця книжка і причаровує настільки, що отримала Німецьку книжкову премію 2019 року: вона знаходить свіжу мову для осмислення досвіду мігранта й залучає свого читача до гри, в процесі якої він отримує більше, ніж успішно пройдений квест ■

Lesetipp

André Störr

Yaryna Chornohuz

[DASEIN: VERTEIDIGUNG DER PRÄSENZ]

*Ich würde gerne Gedichte schreiben,
in denen in jeder Zeile
zumindest die Sonne, das Meer und die Wüste
verborgen sind
und dann das Morgengrauen
inmitten der frostigen Steppe
die Meeresbitze
die Küstendämmerung im Sommer
der Abend in einem Eichenwald
der Schleier der Nacht in der Steppe...*

Aber die Gedichte, die Yaryna Chornohuz schreibt, dürfen nicht vom Schönen, nicht vom Sein singen. Sie verteidigen das Dasein. Denn Yaryna Chornohuz *wurde unter dem Volk geboren, / das seit Jahrhunderten / sein großes Land verteidigt / vor einem sechsfach größeren Feind.*

Und die Dichterin verteidigt ihr Land, die Ukraine, nicht nur mit Worten, sondern auch mit den mutigen Taten der Soldatin des 140. Separaten Marine-Aufklärungsbataillons

– den ukrainischen Streitkräften gehört sie bereits seit dem Jahr 2020 an.

«[Dasein: Verteidigung der Präsenz]» ist bereits der zweite Gedichtband, den sie in der Ukraine veröffentlichen konnte; und der erste, der nun auch in deutscher Übersetzung vorliegt (aus dem Ukrainischen übersetzt von Kseniya Fuchs).

Sie brauche die Lyrik, um zu überleben, sagte Yaryna Chornohuz jüngst im Interview mit einer deutschen Tageszeitung. Und dieses Überleben ist auch der rote Faden, der sich durch die Gedichte zieht: von der «Vorhölle für Mutige» über die Namen gefallener Kameraden, die hinter den Schultern der Lebenden weiter mitkämpfen, unsichtbar, bis hin zu ihrem schon 2020 durch Ruzzland getöteten Lebensgefährten, der als Steppenwind bei ihr ist und den sie einst treffen wird, im Haus inmitten der Berge, vielleicht.

Überleben muss die Ukraine, das Ukrainisch. Aber vor allem muss das Mädchen überleben, das im rosa Kleid auf dem Fahrrad eine Kurve entlang auf der Straße in Pivnitschnyi fährt. Und die Dichterin Yaryna Chornohuz lässt die Soldatin in ihr singen:

*lass jeden Monat
im Namen der Liebe
noch sieben von uns sterben
Hauptsache das Leben
des Mädchens aus Pivnitschnyi
endet nicht.*

Ein mutiges Buch, ein trauriges Buch, ein beeindruckendes Buch. Vor allem aber ist es ein Buch, das Bestand haben wird ■

Schluss.
Jetzt sammle ich
für einen Panzer!

Du kannst denken,
das sei nur der Verkauf
von T-Shirts ...

... und anderen Kleinigkeiten.

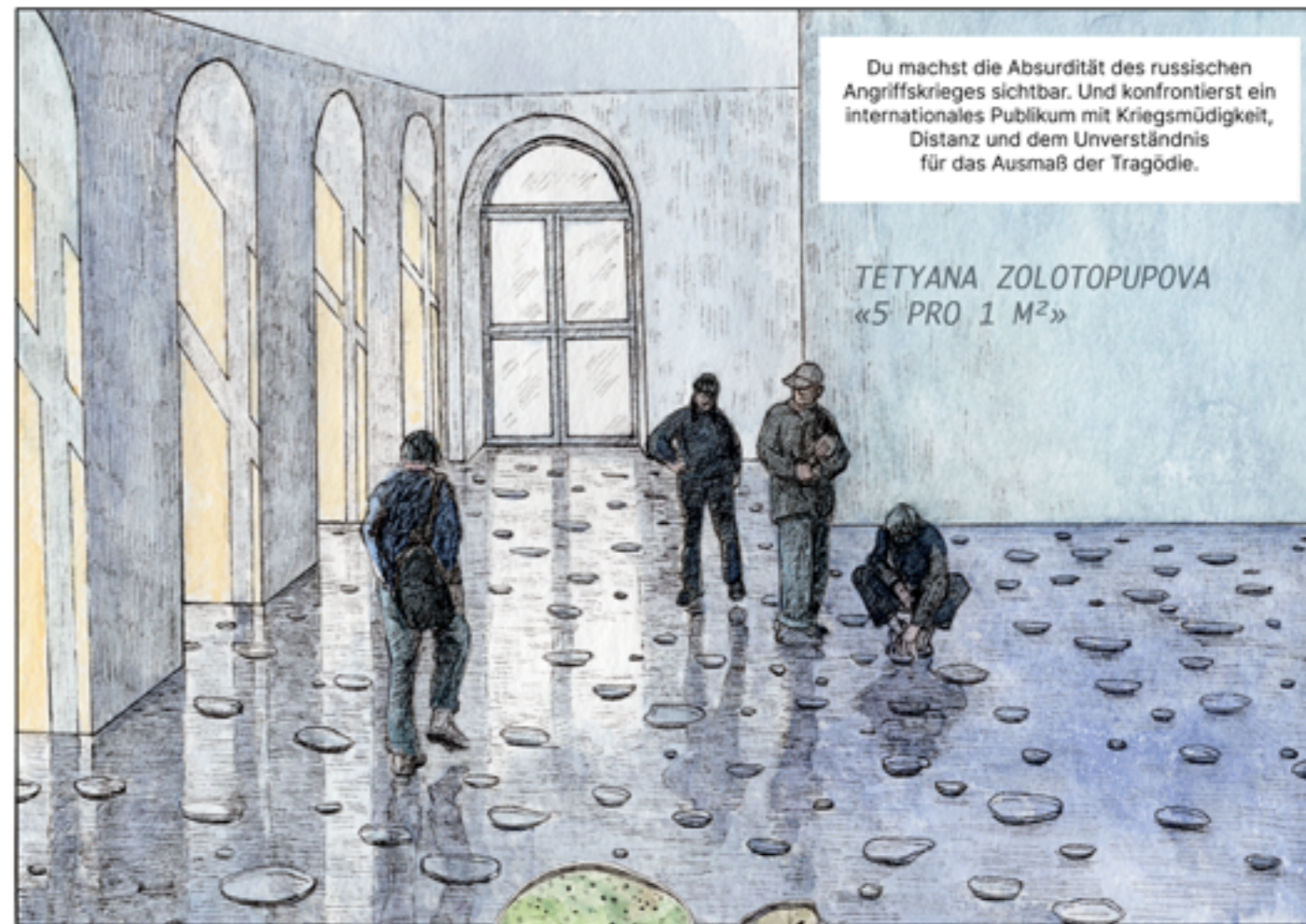

Aber du unterstützt nicht nur die ukrainische
Armee, indem du die Erlöse spendest.

Kostianenko

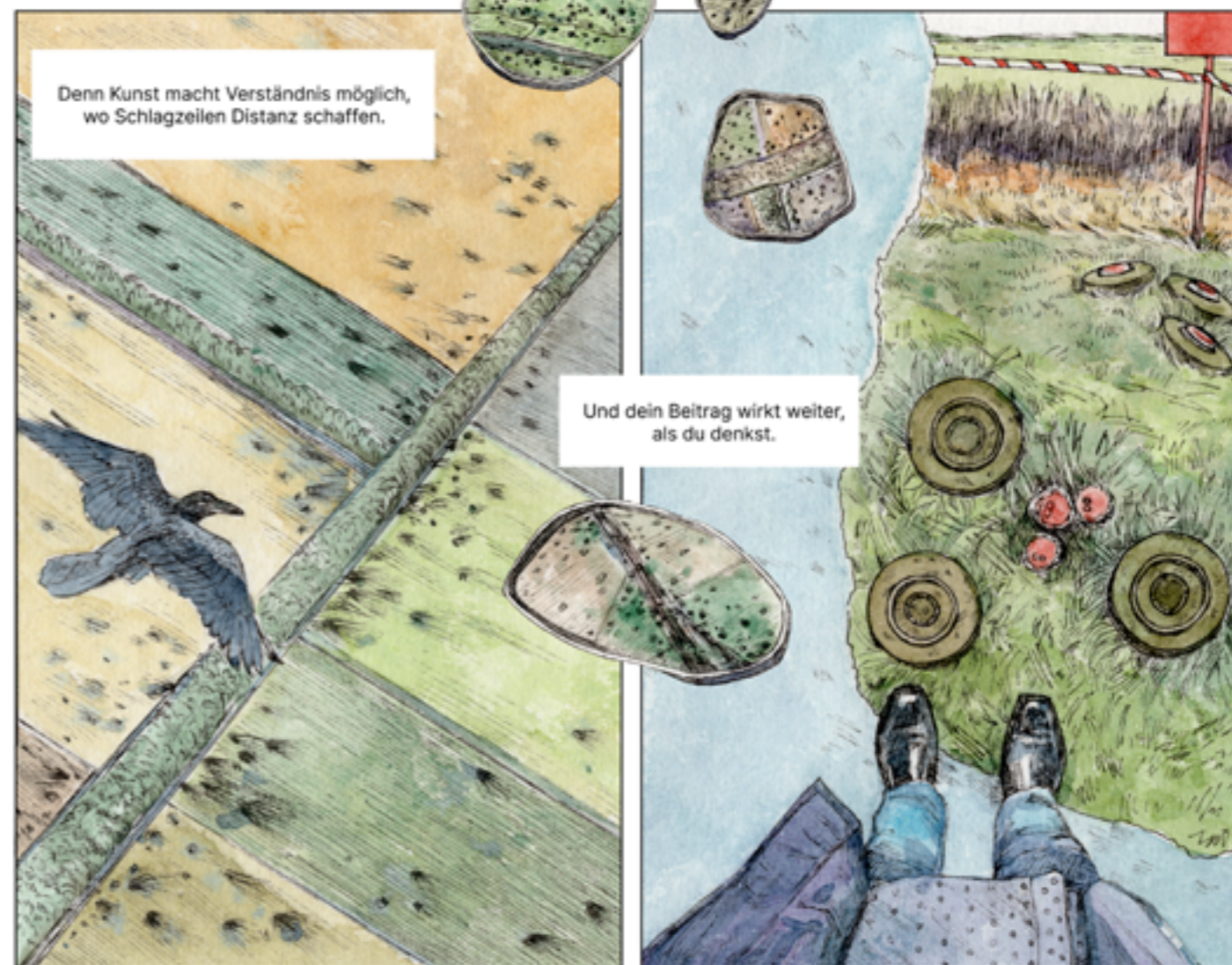
Du machst die Absurdität des russischen
Angriffskrieges sichtbar. Und konfrontierst ein
internationales Publikum mit Kriegsmüdigkeit,
Distanz und dem Unverständnis
für das Ausmaß der Tragödie.

TETYANA ZOLOTOPUPOVA
«5 PRO 1 M²»

Denn Kunst macht Verständnis möglich,
wo Schlagzeilen Distanz schaffen.

Und dein Beitrag wirkt weiter,
als du denkst.

Gel[:b]lau

Wir bringen ukrainische Werte näher!

Gel[:b]lau ist ein unabhängiges Projekt, das von einem jungen kreativen Team von Freiwilligen geleitet wird, die das Magazin in ihrer Freizeit erstellen und weiterentwickeln. Wir freuen uns über neue Ideen, Vorschläge und Autoren, aber auch über finanzielle Unterstützung, denn ohne sie ist es einfach unmöglich, eine so wunderbare Zeitschrift herauszugeben.

Außerdem sammeln wir als Verein UAKS e.V. auch Spenden für die Menschen in der Ukraine und erstellen die offiziellen Spendenbescheinigungen!

Zahlungsempfänger: UAKS e.V.

Kreissparkasse Waiblingen
IBAN: DE 02 602 500 10 0015 1766 44
BIC: SOLADES1WBN

BW Bank Stuttgart
IBAN: DE 17 600 501 01 0002 8570 79
BIC: SOLADEST600

PayPal info@uaks.de

Verwendungszweck (z.B.): Spende für Gelblau;
Spende für hilfsbenötigte Menschen in der Ukraine
Spende für Kulturprojekte.

